

“Ништо и никој не е совршен. Ова исто така важи и за медиумите во Југоисточна Европа. Досега, СЕЕМО изрази бројни грижи за начинот на кој новинарите и медиумите се третираат во јавноста, во рамките на политичката сцена и кога станува збор за безбедноста за новинарите. Во Европа, заедничка одговорност е да ја гарантираме слободата на изразување“.

Ерхард Бусек, Претседател на Институтот за регионот на Дунав и Централна Европа, Виена, Австрија и координатор на Иницијативата за соработка во Југоисточна Европа (СЕКИ).

“Би сакал со ова да ја поддржам работата на меѓународната невладина организација СЕЕМО, во која членуваат уредници, издавачи, медиуми, како и водечки новинари од Јужна и Источна Европа повеќе години. Земајќи во предвид дека еден од приоритетите на мојот претседателски мандат е помирување на земјите од регионот, воспоставување на соработка во различни области, како и развојот на пријателските односи меѓу нашите народи, ние се стремиме кон истите цели.“

Иво Јосиповиќ, поранешниот претседател на Хрватска, Загреб, Хрватска

“Главните задачи на СЕЕМО отсекогаш биле борбата за слобода на печатот и борба против корупцијата, како и изградба на мрежа на претставници на медиумите од регионот со организации на меѓународно ниво. СЕЕМО денес е почитувана од страна на медиумските компании и сопствениците на медиумите, новинарите, но исто така и од сите други важни играчи во општеството, вклучувајќи ги и водечките политички претставници и меѓународните организации.”

Д-р Михаел Шпинделегер, поранешен заменик-канцелар и министер за надворешни работи на Република Австрија, Виена, Австрија

“Улогата на СЕЕМО во заштита, поддршка и насочување на новинарите во Јужна, Источна и Централна Европа е од суштинско значење.”

Марина Константиону, уредник и одговорен уредник, *Jurnalul National*, Букурешт, Романија

“Реакциите и поддршката од СЕЕМО беа многу значајни за мене, не само во морална смисла, но тие, исто така, придонесоа за побрзи реакции од страна на државните институции. Овој тип на притисок од меѓународните организации кон хрватските власти е многу важно, бидејќи со тоа се покажува дека случајот е проследен надвор од Хрватска.“

Драго Хедл, новинар, *Јутарњи лист*, Загреб - Осиек и автор, Хрватска

“Јас имав поддршка од СЕЕМО уште од самиот почеток, кога се обрати на јавноста со писма до Воислав Коштуница и Драган Јоциќ, премиерот и министерот за внатрешни работи на Србија во тоа време. СЕЕМО е голем извор на поддршка, помош и утеха која ми беше потребна во времето на моите напади. Голема благодарност до СЕЕМО и до сите колеги кои се дел од организацијата.“

Владимир Митриќ, дописник, *Вечерње новости*, Лозница, Србија

“Не можам да ја преувеличувам важноста на поддршката од (СЕЕМО). Видливоста - домашна и меѓународна – на случај како мојот е навистина многу важна.”

Анушка Делиќ, истражувачки новинар, *Дело*, Љубљана, Словенија

“За мене СЕЕМО беше многу важна организација која ми овозможи подобрување на мојот понатамошен професионален развој за бројни значајни предмети. СЕЕМО е платформа која ми овозможи поврзување со колегите од целиот регион, размена на искуства и знаења со другите; добив помош кога ми беше најпотребна, кога се разболев, но исто така, и поддршка во работата за време на изолација и притисок во моето опкружување во период кога беше најинтензивен и најопасен.“

Есад Хеџимовиќ, уредник, *ОБН ТВ*, Сараево, Босна и Херцеговина

СЕЕМО / SEEMO

SafetyNet прирачник

Насоки за новинарите во непредвидени/вонредни состојби

Од Саша Лековиќ, Јоргос Пападакис
и Слаѓана Матејевиќ

Уредник Радомир Личина

СЕЕМО SafetyNet прирачник Насоки за новинарите

S · E · E · M · O

INTERNATIONAL ACADEMY
International Media Center

Osservatorio
balcani e caucaso

SECEPRO
South East and Central Europe PR Organisation

Safety net for European Journalists For Media Freedom in Italy and South-east Europe

Виена 2015

СЕЕМО / SEEMO

SafetyNet прирачник

Насоки за новинарите во
непредвидени/вонредни состојби

Од Саша Лековиќ, Јоргос Пападакис и Слаѓана Матејевиќ
Уредник Радомир Личина

S · E · E · M · O

SafetyNet прирачник - Медиумска организација на Југоисточна Европа (SEEMO),
СЕЕМО-СЕЦЕМО (SEEMO-SECEMO), СЕЕМО - ИПИ (SEEMO-IPI),
Меѓународната академија - Меѓународен медиумски центар и Организација за
односи со јавност на Југоисточна и Централна Европа (SECEPRO)

Виена 2015

С Е Е М О

SafetyNet прирачник

Упатство за новинарите во непредвидени / вонредни состојби
Саша Лековиќ, Јоргос Пападакис и Слаѓана Матејевиќ

Издавач

Медиумска организација на Југоисточна Европа (SEEMO), СЕЕМО-СЕЦЕМО (SEEMO-SECEMO), СЕЕМО - ИПИ (SEEMO-IPI), Меѓународната академија - Меѓународен медиумски центар (IA-IMC) и Организација за односи со јавност на Југоисточна и Централна Европа (SECEPRO)

Претставник на издавачот

Оливер Вујовиќ

Уредник

Радомир Личина

Лекторирање / преводи / јазични уредници / асистенти за превод: Бојан Кавчич, Митја Мершол, Саша Лековиќ, Радомир Личина, Јоргос Пападакис, Кристина Стеванчевич, Шивон Хаган, Марина Константиноу, Људмила Хандиска, Ида Черне, Слаѓана Матејевиќ, Ања Антиќ, Драган Секуловски, Istvan Deak, Vojislav Stambolija, Željko Bistricki

При-прес

Растко Личина

Тираж

6000 (сите јазици заедно)

Digitprime, Белград, во соработка со Стандард 2, Белград

Сите содржини на овој документ се објавени со лиценца од CreativeCommons. Ако сакате да се ре-објавени целата книга или делови од неа на вашиот сајт, блог, социјалните канали или на друго место, тоа може да се стори со користење на следнава формулација: „Медиумска организација на Југоисточна Европа, СЕЕМО, во соработка со Osservatorio Balcani e Caucaso, Меѓународната академија - Меѓународен медиумски центар и Организација за односи со јавност на Југоисточна и Централна Европа (SECEPRO) / Оливер Вујовиќ“

Проектот “Безбедносна мрежа за европски новинари. Транснационална поддршка на Мрежа за слобода на медиумите во Италија и Југоисточна Европа“ е финансиран од Европската Унија

Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија. Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на СЕЕМО и на никаков начин не ги рефлектира гледиштата на Европската Унија.

Содржина:

Предговор од уредникот	7
Вовед	9
Дел 1: Известување од вонредни ситуации:	11
Општи правила кои се применуваат	11
А. Известување од воените зони	11
- Што е тоа	11
- Како да известувате	13
- Примери/претходно искуство	19
Б. Известување во тек на демонстрации, социјални немири и други насилни ситуации	32
- Што е тоа	32
- Како да известувате	33
- Примери/претходно искуство	35
В. Известување за природни и други катастрофи	37
- Што е тоа	37
- Како да известувате	39
- Примери/претходно искуство	40
Дел 2: Известување под притисок	43
Општи правила кои се применуваат	43
А. Внатрешен притисок (колеги, претпоставени и работодавци):	43
- Што е тоа	43
- Како да известувате	44
- Примери/претходно искуство	45
Б. Надворешен притисок (политичари, компании, рекламери):	46
- Што е тоа	46
- Како да известувате	46
- Примери/претходно искуство	47

В. Известување под директни закани и тужби:	48
- Што е тоа	48
- Како да известувате	48
- Примери / претходно искуство	49
Дел 3: Основни принципи на етичкото и објективно новинарство:	57
А. Корупцијата	58
- Што е тоа	58
- Како да известувате	58
- Примери/претходно искуство	60
Б: Како да се избегнат и поправат грешките	60
- Што е тоа	60
- Како да известувате	61
- Примери/претходно искуство	61
В: Известување под влијание на етничка, јазична, културна, политичка и спортска припадност	63
- Што е тоа	63
- Како да известувате	63
- Примери/претходно искуство	65
Дел 4: Предизвиците на новите технологии	67
Дел 5: Општи совети	73
Дел 6: Документи	79
Дел 7: Совети од другите земји и контакти во случај на вонредна состојба	81
Белешки за авторите	83

Предговор на уредникот

Иако јужна, централна и источна Европа - регион опфатен со СЕЕМО, - има десет земји - членки на ЕУ, како и уште неколку во процесот на преговори за влез во Унијата или оние кои имаат аспирации да се приклучат на европското семејство, ситуацијата со медиумите во областа е далеку од задоволувачка, и генерално и посебно. Медиумите, како и одделни новинари, честопати се цел на разни закани, притисоци ограничувања, па дури и директни напади од страна на разни групи на интерес, од подземјето, или политички субјекти, предводени од нивните “демократски” избрани лидери.

Ова е поразителна реалност која е евидентна дури и во, така да се каже, “нормални и стабилни” околности, во речиси сите општества во регионот. Но, оваа реалност е многу посериозна во ситуации на криза и нестабилност, кои не се толку ретки во некои од земјите на југоисточна Европа. Премногу медиуми и новинари беа и се изложени на огромен спектар на опасности, ризици и напади, политички, финансиски и физички. Премногу колеги се уште “живеат” и работат под постојан полициски надзор и заштита; премногу брутални дела против новинари, па дури и убиства остануваат нерешени или недопрени, додека сторителите уживаат во неказливоста.

На самиот почеток на Медиумската организација на Југоисточна Европа, во 2000 година, и неколку години подоцна, СЕЕМО беше во можност да обезбеди еден вид на засолниште за колегите од регионот во сериозна неволја. За жал, овие денови одамна ги нема, а ние бевме принудени нашите заложби за заштита на новинарите да ги трансформираме во вид на вербални протести кои беа праќани до надлежните органи на засегнатите земји. Голем дел од овие молби и барања имаа одредени позитивни ефекти, но честопати општите услови за работа на нашите колеги во одредени, исклучителни, ситуации и не се променија кон подобро.

СЕЕМО е многу активна во поддршка на новинарите во случаи на притисок и напади врз новинарите. Главните активности на СЕЕМО се заштита на слободата на медиумите преку помагање на новинарите и медиумите во Југоисточна Европа. Над 65 проценти од соопштенијата и писма за протест на СЕЕМО упатени до владините и други официјални лица имаа позитивни резултати во минатото. Секој протест на СЕЕМО се дистрибуира во водечките регионални и меѓународни медиуми, национални и меѓународни владини и невладини организации, политичари, како и јавни личности и институции. Освен тоа, СЕЕМО има посебни веб - страници за слободата на медиумите. Дел од редовните активности на

слободата на медиумите на СЕЕМО се мисии за слобода на печатот и посети за мониторинг. Во минатото, СЕЕМО обезбеди директна помош за новинарите во регионот, преку набавка на техничка опрема и друга помош. СЕЕМО, исто така, обезбеди неопходна помош за новинарите, кои добиваа смртни закани.

Во брошура за вредностите и стандардите на *БиБиСи*, напишано е дека, во совршен свет, уредувачките насоки за новинари се состојат од само една реченица: користите го вашиот најдобар сопствен суд. Но, светот во којшто живееме е далеку од совршен, особено Јужна и Источна Европа.

Тоа е причината поради која СЕЕМО одлучи да се обиде да им помогне на новинарите во регионот, со обезбедување практичен и прагматичен прирачник со конкретни примери и совети како да се однесуваат и да реагираат во такви вонредни ситуации, како и некои основни правила на професионално и непристрасно однесување, што е од суштинско значење за нашата работа. Прирачникот нуди некои препораки од колегите кои доживеале голем број различни закани, притисоци и други предизвици. Треба да се напомене дека овој прирачник е објавен на англиски јазик, но достапен е и на локалните јазици во Бугарија, Хрватска, Грција, Италија, Македонија, Црна Гора, Србија, Словенија, Романија и Турција.

Се надеваме дека некои од овие препораки може да бидат корисни ако дел од вас се соочуваат со слични ситуации.

Овој прирачник е објавен во рамки на проектот “Безбедносна мрежа за европски новинари”, финансиран од ЕУ со Европското транснационално партнерство координирано од страна на италијанската тинк-тенк организација Osservatorio Balcani e Caucaso (ОБС), која во 2014 година се посвети на проучување на состојбата со слободата на печатот во Италија, Југоисточна Европа и Турција. Дел од многуте активности се фокусирани и на поттикнување на размена на знаења во поделената медиумска заедница; активности поврзани со следење, документирање и информирање за прекршување на слободата на печатот во 11 европски земји; пристап од повеќе извори и регистрирање на стотици онлајн прекршувања на слободата на медиумите во Европа; нудење на конкретна поддршка за загрозуени новинари и медиумските професионалци; и подобрување на јавната свест за проблемот.

Радомир Личина, уредник

Вовед

Овие безбедносни упатства се направени како дел од пошироката иницијатива со цел да им помогне на луѓето од медиумите во регионот да бидат безбедни и заштитени во нивната секојдневна работа, во професионалното и одговорното вршење на својата работа. Во голем број случаи, новинарите и медиумите во многу земји од нашиот регион беа и се уште се намерно или тајно нападнати и загрозувани од оние кои се плашат од очите на јавноста, без разлика дали тие се корумпирани политичари, тајкуни понесени од моќта на нивните пари или најмрачните сенки од подземјето. Политичките, правните и финансиските услови стануваат се понепријателски кон медиумите, дури и во земјите-членки на ЕУ!

Затоа, Медиумска организација на Југоисточна Европа (СЕЕМО), заедно со СЕЕМО-СЕЦЕМО (SEEMO-SECEMO), Меѓународната академија - Меѓународен медиумски центар и Организација за односи со јавност на Југоисточна и Централна Европа (SECEPRO) од Виена и тинк-тенк организацијата Osservatorio Balcani e Caucaso (OBC) од Rovereto, Италија (која набљудува 26 земји во Југоисточна Европа, Турција и Кавказ, вклучувајќи ја и шест земји-членки на ЕУ), одлучи да го понуди овој краток и практичен водич за новинарите и медиумите кои би можеле да се најдат во неволја, кога ги извршуваат своите основни задачи.

Овој прирачник ги содржи дефинициите, советите и практичните примери поврзани со редовните активности на медиумските работници и медиуми во вонредни ситуации, како што е известување од војна, демонстрации и социјални немири, за природни и други катастрофи, за известување под внатрешни и надворешни притисоци, закани и тужби и, се разбира, некои основни принципи за етичко новинарство, вклучувајќи ја и корупцијата, но исто така и за некои нови предизвици наметнати од страна на новите технологии. Некои од темите, како што е известувањето од воените зони, доби повеќе простор во оваа книга од другите и тоа се должи на фактот дека еден од главните соработници на Прирачникот, Саша Лековиќ, има импресивни искуства од областа, но исто така и поради тоа што ова знаење и овие совети можат да се спроведат и да се користат во некои други, слични, ситуации.

Издавачите и авторите искрено веруваат дека нивниот производ ќе му служи на својата намена и добра намера, надевајќи се дека тоа ќе им помогне на новинарите подобро да се справат со непријателски или насилни пристапи на несакани ставови во медиумите и јавноста во целина и да ги бранат слободата на печатот и говорот како еден од основните принципи на слобода.

Дел 1:

Известување во вонредни ситуации

А. Известување од воените зони

Известувањето од воени зони вклучува една сосема сеопфатна и детална подготовка и следење на серија на правила, со цел да се минимизира потенцијалната опасност кон новинарот. Голем дел од советите во однос на подготовката и теренска работа на новинарите кои известуваат од воени подрачја важат и за известувањето за други исклучителни ситуации, како што се насилни демонстрации, поплави, пожари или слично. Ова е причината поради која ние го започнавме овој прирачник со делот на известувањето од воени подрачја; Исто така, ова е причината зошто овој дел е толку темелен и детален.

Следниве делови нема да ги повторуваат основните совети за известувањето од воени подрачја кои се преминуваат и во други вонредни ситуации. Наместо тоа, тие ќе се занимаваат со теми кои се специфични за одредени настани и појави. Исто така, до степен до кој тоа е можно, авторите ги споделуваат и сопствените искуства. Ако во некои области тие немаат релевантно искуство, се користи она на другите новинари, главно од југоисточна Европа, но и од други делови на светот. Најдобро ќе биде ако никогаш во пракса не ги користите овие совети за известување од воени подрачја, но сепак е добро да ги познавате ваквите вештини. Тие честопати се од корист и во услови на мир.

Што е тоа

Тоа би можело да биде известување од линијата на фронтот на бојното поле, но исто така и од целата област, директно или индиректно опфатена во војна. Известувањето од воена зона е потенцијално најопасна ситуација во која може да се најде еден новинар кога кодексот на однесување тешко се применува - ситуацијата може да се менува брзо и често, а новинарот да не е во состојба да одлучува независно за должината на престој на опасното место или за времето кога треба да го напушти местото безбедно. Кои се главните предизвици?

Додека поминува време во воена зона и собирање информации, еден новинар се соочува со опасност да биде повреден или убиен, не знаејќи ниту кога, ниту од кого може да му се случи најголема опасност. Ракета, мина, или куршум може да му/и наштети / ако тој / таа известува од линијата на фронтот на бојното поле или, всушност, од кој било дел на воената зона.

Ако има борци од една страна во неговата / нејзината непосредна околина (што е честа појава во воените зони, особено на линијата на фронтот), еден новинар е во опасност да биде нападат од страна на борците на другата страна во конфликтот. Новинарот не е вооружен и не е обучен за борба. Впрочем, неговата / нејзината работа во воена зона не е да се бори, туку да известува.

Еден новинар е во опасност од борците во неговата непосредна околина, како и како последица на одредени ситуации кои предизвикуваат голем стрес (на пример, смрт на припадник на борците) – кај борците може да се предизвика одмазда врз новинарот, го обвинуваат само затоа што е таму, или, едноставно, затоа што новинарот е, во некоја смисла, “туѓо тело”, а не член на групата.

Проблемите со безбедноста на новинарите во воените зони не застануваат на ниво на собирање информации, туку се проширени и на самото објавување - особено ако еден новинар поминува подолг период во истата област или се враќа често. Борците, како и жителите од воената зона, честопати реагираат емоционално на известувањата во врска со нив и на настаните во нивната област. Ако не се задоволни со таквите извештаи (дури и во случаи кога самите тие не го виделе или слушнале оригиналниот извештај, но добиле информации во форма на гласини од трета страна), познато е дека може да реагираат. Новинарот може да се најде себеси ограничен во неговата способност да се движи низ просторот; може да бидат протеран, тепан, или дури и убиен.

Заедно со новинарите испратени во воените зони од страна на нивните уредници и слободните новинари кои самите одлучуваат да влезат во воените зони, постои уште една категорија на новинари кои известуваат од воени зони. Тие не патуваат во воената зона за да известуваат, туку живеат таму. Таквите новинари подобро ја знаат областа, како и луѓето кои живеат во неа, вклучувајќи ги и локалните борци. Сепак, тоа не е секогаш предност. За разлика од новинарите кои пристигнуваат во воената зона од некој друг град, држава, па дури и континенти, локалните новинари се познати од страна на поголемиот дел од локалното население и борци. Во стресни ситуации на војна и поради стари недоразбирања, предрасуди или конфликти од нивната заедничка историја конфликтот може да се разгоре и ескалира до стадиум на напад врз новинарот. Локалните новинари се под уште поголем притисок од другите кога локалните жители и локалните борци не ги сакаат нивните извештаи. За време на воена состојба, средината на локалниот новинар најчесто очекува од него да не се придржува на високите стандарди на неговата професија. Наместо тоа, тој се соочува со избор помеѓу “нашата” и “нивната” страна, односно за ширење на пропаганда наместо објективно известување. Постои дополнителен стрес доколку локалниот новинар живее во област погодена од војната, заедно со неговото семејство.

Понекогаш новинарот е под притисок да соработува со војската, полицијата и разузнавачките агенции, особено ако патува во области недостапни или недоволно безбедни за него. Во исто време, постои опасност информациите на новинарот да

бидат злоупотребени од страна на друг новинар кој соработува со други безбедносни служби, па дури и разузнавачките агенти лажно да се претставуваат како новинари. Ваквите појави се вообичаени во воени зони.

На крајот, но не и помалку важно, постои голема опасност, особено во ситуации со голем број жртви меѓу борците или локалните жители, за еден новинар да биде обвинет дека е шпион.

Како да се известува

Известувањето од воените зони, како и секоја друга работа во новинарството, бара исклучителна подготовка. Тоа вклучува не само мајсторство на новинарските алатки и методи, но, исто така, и познавање на географските и историските факти и сите други релевантни информации за воената област. Таква подготовка е неопходна и за локалните новинари, иако тие повеќе знаат за областа и нејзините луѓе, за разлика од новинарите кои доаѓаат од други места.

Од суштинско значење е не само да се знае кој се бори против кого, туку и политичката ситуација во воената зона, кои се лидерите на борците, како и кои се припадниците на локалната власт. Вообичаените институции на власта честопати не се функционални за време на војна, особено во областите на голем конфликт. Тие се заменети со разни центри за управување со кризи. Во тие моменти, освен армијата и можеби полицијата, можно е и да нема други форми на организирани акции. Понекогаш постојат само паравоени единици. Ваквите ситуации се екстремно опасни за новинарите.

Пред заминувањето во воените зони, се собираат информации од новинарите кои веќе престојувале таму и се контактираат тие кои ја напуштаат воената зона. Ако не ги познавате побарајте ги таквите лица низ новинарските мрежи. Исто така, потребно е да се направи листа на сите имиња и контакт информации на воените претставници, полицијата и различни државни служби (ако работат во воените зони) пред вашето заминување. Дознајте кој ги знае добро и направете листа на луѓето кои би можеле да бидат во можност да ви помогнат кога сте во воена зона. Исто така, листа на оние кои треба да се избегнат.

Дефинитивно, обидете се да дознаете кои се лицата на кои можете да им верувате и да побарате помош, доколку ви е потребна. Пред се, ако никогаш не сте биле во таа област, обидете се да воспоставите доверба и поврзување преку посредник - некој кој знае и за вас и за потенцијалниот контакт во областа. Се разбира, важно е да го знаете вашиот посредник навистина добро и да имате целосна доверба во него.

Кога одите во воена зона за која ќе известувате, имајте на ум дека, без оглед на вашиот план, вие никогаш не можете да бидете сигурни за тоа колку долго ќе останете таму и какви се условите за живот и за работа. Треба да се биде подготвен за значително подолг временски период и полоши услови за живот и работа од оние

што се очекуваат. Еве неколку совети во врска со патувањата и работите кои треба се понесат, како и работите кои е препорачливо да се имаат во воена зона.

Превозно средство

Во принцип, не е препорачливо да се оди во воена зона со свој автомобил. Не можете да бидете сигурни дека ќе бидете во можност да се движите наоколу без пречки и, онаму каде што тоа може да биде можно, ќе бидете премногу очигледни. Ако сте принудени да го напуштите Вашето возило додека известувате од друго место, многу е веројатно да ви биде украдено, оштетено или целосно уништено. Исто така, можно е полицијата или војската да го присвои возилото за свои потреби. Дури и ако ниту една од споменатите можни ситуации не се случува, банален дефект на возилото во воена зона би можело да значи дека ќе мора да се напушти возилото и да се продолжи понатаму.

Тоа е причината зошто е најдобро да се користи јавниот транспорт (ако тоа функционира, и до каде што е можно), а потоа, да се користат услугите на локалните жители. А во тоа поединецот треба да биде исклучително внимателен и, ако е можно, однапред да се подготви за тоа. Затоа, за време на подготовката пред заминување, потребно е да се провери дали има сигурни луѓе кои може да се вработат како возачи, заедно со нивното возило. Од време на време, можеби ќе треба да се користи еден возач и возило од една страна и друг возач и возило на други, бидејќи тие може да бидат живеат на различни страни од конфликтите области. Потребно е да мислите на безбедноста на луѓето со кои ќе соработувате или чии услуги ќе ги користите – со тоа се почитува професионалната етика и е инструмент за вашата безбедност.

Предмети (ранец, облека, обувки, пари, документи)

Најдобро е да земете само неколку работи, со цел да можете да се движите побрзо и со леснотија и вашата работа да е со помалку тешкотии. Некои од вашите лични предмети можете да ги оставите на безбедно место каде што вие или некој во кој имате доверба би можеле да пристапите брзо. Колку помалку предмети имате со вас, толку подобро.

Ако е можно, имајте еден или два ранци во кое било време кои се водоотпорни и отпорни на пламен. Еден може да се стави на грб, а другиот во предниот дел, со што рацете ќе ви бидат слободни. Најдобро е ранецот да има анатомски обликувана перница и многу екстра џебови и приспособливи ленти за да може да се свитка или да се прошири колку што е потребно. На овој начин ќе се направи приспособување и носењето на ранците ќе биде полесно, работите (на пример: телефон, камера, батериска ламба, некој документ или завој) ќе бидат лесно достапни, без да се вади ранецот, со што се намалува можноста од губење или кршење предмети во случај да треба одеднаш да бегате или да се засолниште. На овој начин се намалува и можноста да бидете повредени.

Користете посебни заштитни навлаки (чанти, заштитни филмови) за пари и документи. Најдобро е парите и личните документи да се чуваат со заштитна навлака под вашата облека, покрај вашата прес - легитимација. Прес - легитимацијата треба да се чува на видно место, но на таков начин што ќе може да се сокрие брзо, ако биде потребно. Понекогаш, видлива прес - легитимација во воена зона може да го спаси вашиот живот, во други околности нејзиното криење служи за истата цел. Ако немате меѓународна новинарска картичка (на пример, од Меѓународната федерација на новинари), дефинитивно извадете. Во зависност од ситуацијата, понекогаш најдобро за вашата безбедност е да ја покажете меѓународната прес - легитимација и да ја држите на видно место, а од друга страна новинарската легитимација од медиумот за кој известувате да е скриена; понекогаш, пак, најдобра е обратната ситуација.

Без оглед на периодот од годината и временските услови, имајте цврсти, удобни и топло чевли. Цврстите чевли ќе бидат отпорни на теренски услови и ќе ве заштитат. Избегнувајте нови чевли кои никогаш не сте ги носеле претходно. Ако чевлите не се носени, тие може да предизвикаат плускавци и да го направат вашето одење тешко, со што ќе се стави вашата безбедност во ризик.

Носете повеќе слоеви на облека. Вашата облека треба да има многу џебови и направени од материјали лесни за одржување. На овој начин ќе имате екстра простор за работите што се потребни при рака. Исто така, добро избраните материјали на облека се важни за полесно перење и сушење; облеката, исто така, ќе трае подолго. На овој начин, не треба да понесете многу алишта, што не е незначително во случај на подолг престој во воена зона. Носењето помалку работи го прави вашето движење полесно и на тој начин си ја зголемувате безбедноста.

Храна

Не може да се обезбедите со храна што би била доволна за целиот престој во воената зона, но потребно е да имате одредено количество храна за вас во кое било време, бидејќи не знаете кога и колку ќе бидете во можност да најдете. Најдобро е да се понесат неколку мали лименки храна со долг рок на траење. На овој начин конзервите можете да ги задржите подолго, ако најдете други извори на храна, а вие не би имале ризик од расипување на храната затоа што ќе биде дозирана во еден оброк.

Ако е можно, понесете витамини и храна со шеќер. Најдобро чоколадо е она што се користи за готвење. Покрај тоа што е слатко, тоа е помалку подложно на топење од редовните чоколади. Земете, исто така, сад за вода. Најдобро е да се користат термос шишиња каде капачето може да се користи како чаша за чај, кафе или други пијалаци.

Со цел да можете да ги отворите конзервите и да ја сечете храната што ја носите со себе и онаа што ќе ја најдете на терен, бидете сигурни да понесете џебно ноже

(Swissarmyknife). Тоа, исто така, има отворач за шише и ножици кои можете да ги користите за различни задачи - на пример, освен за отворање конзерви, можете да ги одржувате вашите нокти. Понекогаш, додека сте во воена зона, не можете да се грижите дури и за такви банални потреби. Швајцарскиот војнички нож е доста мултинаменска алатка - може да се користи за отворање брави или сечење жици. Со ова, не само што може да се храните полесно, туку ќе ја зголемите и вашата безбедност. Во екстремни случаи, тоа исто така може да послужи како алатка во самоодбрана.

Опрема, електронски комуникациски уреди и комуникациска заштита

Ситуацијата денес е сосема поинаква отколку во претходните децении. Лап-топ компјутери, дигитални камери, па дури и минијатурни, но со висок квалитет на камери како и паметни телефони, високо софистицираната технологија и безжичниот интернет им овозможуваат на новинарите да испратат текст, слики и видео материјал практично од линијата на фронтот на бојното поле, во реално време. Огромна предност за воените новинарите денес, како и за известувањето воопшто, во споредба со пред само дваесет години.

Како и да е, како и секој технолошки напредок, и ова има свои недостатоци. Сега е многу полесно да се следат активности на новинарите, вклучувајќи и на оние кои известуваат од воени зони. Полесно е забележливо да се прави контрола каде тие се движат, со кој комуницираат, какви информации имаат во своите лап-топ компјутери или телефони. Како резултат на тоа, факт е дека безбедносните и разузнавачките служби и сите други заинтересирани, доколку имаат пристап до опремата на новинарот (не секогаш станува збор за скапа и комплицирана опрема), може да го загрозат или да му се закануваат.

Тоа е причината зошто лаптоп или паметни телефони кои се носат во воена зона треба да имаат доверливи податоци што е можно помалку. Таквите податоци може да ви наштетат на вас, вашата работа и другите луѓе доколку паднат во рацете на некој малициозен. Сите имиња, телефонски броеви и други информации неопходни за работа во областа треба да бидат напишани на парче хартија ако не можете да ги запаметите (и, ако е можно да бидат со ваш код), и да се чуваат во една скриена преграда во ранец, вашата облека или чевли. Кодот може да биде едноставен, но важно е дека вие сте тој кој го создал.

На пример, можете да ги запишувате броевите на следниов начин: 0 може да биде код за 1, 9 за 2, итн. имиња можат да бидат напишани како прекари или, уште подобро, како концепти кои ве потсетуваат на одредена личност, за која други сметаат дека е незначителна. На пример, можете да го користите „бинго“ за некој кој сака да става влогови или внесете имиња на наградни натпревари, „агол“ за некој кој живее на аголот и др. Однесувањето на овој начин ќе придонесе за ваша поголема безбедност, но и на вашите контакти. Иако овој метод може да се смета како примитивен, многу е ефикасен.

Во секој случај, задржете малку податоци во комуникациските уреди во воена зона, колку што е тоа можно. Секогаш кога ќе испратите некои важни и доверливи информации и ќе добиете потврда дека се примени, избришете ги информациите од вашиот уред. Сепак, имајте некои податоци на вашите уреди – но не слики, видеа или документи кои ве прават сомнителни ако се побара да покажете што имате документирано. Постои опција да се подели меморијата на вашиот уред на начин на кој дел од нејзината содржина е видлива за сите, а дел е достапен само со посебен код.

Безбедноста на вашата комуникација и информации зачувани на вашиот комуникациски уреди ќе биде многу подобрена ако користите шифрирана комуникација (возможно е да ги криптирате содржините на вашиот e-mail и телефонските повици), и можете да користите алтернативни канали за комуникација (на пример, e-mail сервис кој е достапен онлајн, но не остават трага на вашите уреди, исто така е можно да се инсталираат динамични IP адреси што прави тешко да се влезе во трагата и ви се чини дека постојано се менуваат локации: Канада, Ирска, Нигерија... дури и покрај тоа што сте на истото место за целото време. Некои системи за заштита се пријателски за корисниците, а други бараат напредно ниво на технички вештини и софистицирани алатки. Пред заминувањето во воена зона на теренска мисија, комуницирајте со доверлив експерт, со цел да се осигурете дека ги имате инсталирано потребните безбедносни системи и вештини да работите со нив.

Додека сте на теренска мисија, собирајте информации, наместо нивно ширење

Никогаш не заборавајте дека сте на теренска мисија за да соберете што повеќе корисни информации, а не да ги споделувате информациите со луѓе кои ги среќавате: за она што го правите, она што сте го дознале, каде и со кого планирате да патувате, со кого ќе се состанете и др. Разговарајте за себе и за она што го правите, она што сте го правеле и она што планирате да правите, но само до степен до кој тоа е потребно. Кога станува збор за овие теми дајте на вашите соговорници ирелевантни информации, обидете се да се избегнат сите опасни разговори во врска со безбедноста (како што се проценки на воените дејствија, политички мислења кои не се согласуваат со соговорниците). Воздржете се да зборувате за конкретни и дефинирани нешта, но никогаш не лажете. Ако сте фатени во лага, дури и само една мала, бенигна, вашиот соговорник ќе ја изгуби довербата во вас и понекогаш тоа може да ве чини и живот.

Пред да заминете во воена зона, од исклучително значење е да бидете сигурни дека неколку уредници од вашиот медиум во секое време ќе бидат на располагање за да го потврдат вашиот идентитет и фактот дека сте новинар на теренска задача. Исто така, бидете сигурни дека тие ќе ве “покријат”, ако некој поставува прашања за вас и вашиот престој во воената зона. Имиња и контакти од овие уредници ставете на видни места во вашите комуникациски уреди и зборувајте за нив слободно со

вашите соговорници колку што е можно, споменете дека сте во редовен контакт, така што тие би биле сигурни дека се е во ред. Ова, исто така, би можело да го спаси вашиот живот. Заедно со контактите на уредниците, секогаш имајте во контакт информации од вработени во меѓународните организации, според што би можеле да им се јавите ако има потреба да го сторите тоа. И другите луѓе во воената зона би требало да знаат за тоа. Важно е што луѓето во воените зони често сметаат дека претставниците на меѓународните организации имаат поголем авторитет од уредниците, што е релевантно ако тие луѓе може да ви наштетат или да ве затворат вас или останатите новинари.

Од почетокот телевизиските воени зони се третирали од страна на екипи (барем еден новинар и камерман со возач). Весниците испраќаат новинари и фоторепортери заедно, секогаш кога е можно, а поединците многу поретко. Најчесто тие се хонорарни новинари, „стрингери“. Денес една личност може да биде новинар и снимател, фоторепортер и возач. Меѓутоа, ако е можно да се патува во воена зона со некого, тие може да биде од помош и за работата, но и за опасни ситуации. Многу новинари кои известуваат од воени зони сакаат да се на заеднички теренски мисии и да разменуваат информации со други новинари. Повеќе е важно да се направи солидна работа и да се преживее, отколку да се направи популарно известување и вест и да се умре.

Избегнувајте да бидете третирали како да сте поврзани со воени или паравоени единици. Тие може да ви овозможат да стигнете на места полесно, или воопшто да стигнете негде, но на овој начин ќе ја изгубите вашата автономија. Општо земено, тие ќе ве гледаат како некој кој има улога да се оправда “нашата” страна, а критикуваат “нивните”, како промотор на “нашата работа”, а не новинар чија задача е да известува објективно. Ако прифатите улога на промотор, ќе го изгубите интегритетот. Ако известувате објективно, иако заштитени, но, исто така, контролирани од една страна, лесно можете да го изгубите вашиот живот.

Во секој случај, не одете на линијата на фронтот на бојното поле, ако тоа може да се избегне. Никој не може да ја гарантира вашата безбедност, без оглед на тоа колку добро ќе се подготвите однапред.

Вие ја преживеавте воената зона. Како да се известува за она што сте го дознале?

Ако сте подготвени добро за вашето заминување во воена зона и сте биле информирани, останатиот дел од работата може да изгледа најлесен - да го подготвите и објавите вашиот извештај. Исто како и во која било друга ситуација, вашиот извештај треба да бидат точен, јасен и интересен. Никогаш не ги изложувајте луѓето на дополнителни опасности со вашите извештаи, без оглед на тоа дали се војници или цивили, од една страна на линијата на бојното поле или од друга. Грижете се преку вашето известување, исто така, да не им наштетуваат на луѓето кои не се дел од воената зона, но се поврзани со оние кои се таму.

Се разбира, не можете да знаете за врските меѓу сите луѓе; сепак, важно е да немате нешто споредно во вашиот извештај што исто така има потенцијал да му наштети некому. Не објавувајте ниту имињата ниту локации, ниту каква било друга споредна информација. Ваквата практика треба да биде правило во кој било аспект од новинарството, но тоа е особено важно за известување од воени зони. Придржувањето кон сите правила наведени погоре може да изгледа како премногу голем ризик и да е премногу работа и да ве стави во ситуација да не известувате за се што сте виделе или слушнале. Но ако сте навистина професионалец, вие ќе се придружувате кон овие правила. Сепак, секогаш постои втора опција. Треба да се препорача секому кој не е целосно подготвен да замине и да известува од воена зона, ризикот да се биде таму и да не се известува по највисоките професионални стандарди не му гради на новинарот позитивна кариера!

Примери/претходно искуство

На почетокот на војната во Хрватска, кога тогашната современа Југославија се распадна во крвопролевање, Саша Лековиќ веќе имаше дванаесет години работно искуство во новинарството. Никогаш порано немал желба или потреба да биде воен известувач, ниту пак лично познавал новинар со искуство од известување од воени зони кој би можел да му даде некои совети. Кога сфатил дека војната е неизбежна, во прво време тој одлучил дека треба да остане во неговиот град како новинар, без да шири пропаганда, без оглед на цената. Меѓутоа, кога започна војната, се случуваа непредвидливи ситуации. Следат делови од личното искуство како новинар кој известувал од воени зони. Тој споменува серија примери од лично искуство на известување за војната и се обидува да посочи корисни совети споменати на почетокот на овој прирачник.

Кога вашата редакција ве изневерува - како да ја претворите лошата страна во добра

“Пред да започне војната во Хрватска, веќе работев дванаесет години во една локална радио станица во Дарувар, мал град во северозападниот дел на Хрватска, но исто и како локален дописник на националниот дневен весник *Вјесник*, а во исто време пишував за уште еден национален дневен весник *Вечерњи лист*, и тоа во последните седум години. Уредници на двата весника имаа апсолутна доверба во мене. Тие не испратија новинари од канцеларија со седиште во Загреб со цел да ме заменат, дури ни кога требаше да се покрие доаѓањето на претседателот. Но, еден настан кој се случи викенд во пролетта во 1991 година во Пакрац, мал град 20 километри источно од Дарувар, всушност го означил почетокот на војната. Полицијата од српска националност ги разоружаа нивните колеги од хрватска националност во локалната полициска станица и ги држеа како заложници, а во исто време започнуваше вооружен бунт против владата.

“Државата реагираше со забрана на пристап до областа Пакрац за сите, освен за оние со посебна дозвола од Министерството за внатрешни работи. Мојот долгогодишен фоторепортер Тони Хнојчиќ и јас не ја добивме таква дозвола. Нашата редакција практично се откажа од нас. Заменик-министерот за внатрешни

работи ја презеде вистинската контрола врз содржината на весникот *Вјесник*, кој беше медиум во функција на владата. Без да ни кажат за тоа што се случува, *Вјесник* испрати новинар и фоторепортер на полето, кој беше практично воена зона, бидејќи Министерството за внатрешни работи им имаше издадено дозвола да влезат во Пакрац. Тие требаше да го известуваат на начин што е погоден за Владата.

“Локалната радио станица во Дарувар беше последната станица на патот од седиштето на *Вјесник* во Загреб до забранета зона околу Пакрац, кога колегите од *Вјесник* дојдоа да побараат помош. Нивниот возач мораше да се врати во Загреб, па и тие беа во потрага по локален водич кој добро ја познава областа за да ги однесе во регионот на Пакрац и во самиот град. Бидејќи сум работел во ист тим со мојот колега Хнојчиќ повеќе од десет години, ние предложивме Тони да биде возачот. Сите во регионот го знаеја него и неговиот автомобил. Новинарите од *Вјесник* ја прифатија понудата.

“Тони секогаш носеше камера во својот ранец. Никој никогаш не го претресол ниту пак го прашал за тоа. Кога возеше новинари од *Вјесник* до Пакрац се договори со нив каде и кога треба да ги чека, а тие се упатија кон локалната полиција и граѓаните да земаат изјави. Тони во меѓувреме слободно се фотографираше. Се сретна со новинари на договорената локацијата и време и превезе назад во Дарувар. Повторно, не беше прегледан ниту прашан за ништо.

“Додека новинарите од *Вјесник* го чекаа нивниот возач од Загреб, возач од *Вечерњи лист* пристигна во Дарувар да ги земе сликите од Тони, активност која ја имав претходно договорено со уредникот на *Вечерњи лист*. Во тоа време, тоа беше единствениот можен начин за пренос на слики. Кога новинарите од *Вјесник* пристигнаа во нивното седиште во Загреб, изданието од следниот ден на весникот веќе беше испечатено. Безгрижно си отидоа дома верувајќи дека се единствените која известуваа за војната. Никогаш не дознав како тие и нивните уредници се чувствувале следното утро, кога го објавија новото издание на *Вечерњи лист*, каде, покрај главната најава на насловната страница, стоеше обемна статија со фотографии на две централни страници.

“За Тони и мене, оваа епизода заврши добро, но јас дефинитивно не препорачувам вакви активности, дури и кога сте на локална територија. Ако ве фати армијата или полицијата без дозвола во областа за која е задолжително поседувањето дозвола, а особено ако тоа се случува додека сте фотографирале, снимале или разговарале со војници, полицајци или локалното население, се ризикува да се биде уапсен, претепан, обвинет за шпионажа или дури и убиен.”

Новинарот е првенствено човек, а потоа новинар: евакуација на болницата; преплашен колега

“По оваа прва епизода на искуство во известување во услови на војна следуваа и многу други за време на војната во Хрватска, исто така, поврзани со областа Пакрац и соседната Липик, која патем беше меѓу најуништените зони во таа војна.

Сите овие искуства вклучуваа безбедносни ризици, бидејќи, во основа, се одвиваа на линијата на фронтот на бојното поле. Еден ден, колега од *Вјесник* (не оној кого Тони го возеше во Пакрац) дојде во Дарувар и ме замоли да му помогнам да се стигне до Пакрац, кој во тоа време беше речиси целосно опкружен од страна на српските бунтовнички сили. Го знаев единствениот начин кој беше прооден, но кога тргнавме, сфатив дека ситуацијата на бојното поле се промени. Но, во тој момент, не можевме да се вратиме назад. Наидовме на локалните хрватските сили, и се согласија да не пренесат со мојот колега со комбе што требаше да транспортира храна преку шумски патеки.

“Сфатив дека морам да донесам одлука за двајцата. Мојот колега беше исплашен и неискусен во слични ситуации, но, дури и ако не беше, во услови на криза нема многу време да размислуваме и да се координираме. Некој мора да ја преземе одговорноста - и за себеси и за другиот. Кога стигнавме на нашата цел, народот со поглед кон Пакрац, забележав дека се случува нешто чудно. Имаше целосна тишина. Ни рекоа дека не може да се вратиме, бидејќи се подготвува воена акција. Кога некој ќе ви каже во средината на воена зона дека не можете да заминете - не се прашуваат непотребни прашања.

“Тоа е она што ни беше кажано... Чекајте и не прашувајте ништо. По неколку часа чекање, меѓу војниците здогледав локален човек кого го познавав. Ми објасни дека има евакуација на душевно болни лица од болницата во Пакрац и на тој оддел со неколку десетици пациенти и лекари и медицински сестри, додека не бидат пресретнати. било договорено примирје со другата страна, до евакуација на болницата. Во тој момент, тие чекаа да се стемни, бидејќи болница беше совршено видлива од околните ридови и никој не можеше да гарантира, и покрај прекилот на огнот, дека некој нема да пука во текот на денот, по здогледување на непријателските војници.

“Кога се стемни, познаници ме прашаа дали мојот колега и јас сакаме да учествуваме во евакуацијата на пациенти. Колегата веќе се тресеше од страв, но јас прифатив во име на двајцата. Ако во воена зона имате покрај себе лице кое е преплашено и не може да се предвиди неговата реакција, се останува блиску до него цело време. Автобуси со исклучени светла се спуштија до спротивната страна на болницата. Им помогнавме на пациентите и вработените од болницата (ние дури и носевме некои од пациентите кои не можеа да одат), ги стававме во автобусот кој ги одведе кон безбедно. За овој настан, јас и мојот колега објавивме неколку статии. Во овој случај за време на војната не учествував само како новинар-набљудувач, тоа е затоа што ова беше хуманитарна, наместо воена акција. Пред било што друго, новинарите се исто така и луѓе и мислам дека војната не треба да прави исклучок.

“Важно е да се има на ум додека се известува дека ниедна приказна не вреди ако таа уништува нечиј живот. Дури и во најтешките услови, новинарот мора да ги почитува највисоките професионални стандарди.”

Најверојатно никој нема да пребарува низ вашите валкани алишта: тоа е одлично место за криење

“По ситуацијата во која новинарот влезе во забранетиот простор користејќи ја својата духовитост (операција возачот Тони), се најдовме во нова ситуација кога Тони и јас веќе бевме во воена зона пред пристапот до истата да стане ограничен поради појава на воени дејствија. Сите кои сакаа да заминат од воената зона која е целосно под контрола, беа претресувани додека новинарите беа лишени од нивните снимки и белешки пред да заминат. Оваа ситуација се случуваше пролетта во 1995 година, после четири години известување од воени зони, па веќе бевме одлично подготвени за вакви ситуации.

“Бидејќи беше невозможно да се стигне во оваа област со автомобил без особен ризик, пред затворањето на воената зона, ние го сторивме токму тоа. Кога одењето од воената зона беше забрането, решивме да се поделиме. Тони остана да продолжи со снимањето, а јас ги криев веќе направените снимки во мојата торба со нечисти алишта, која ја имавме токму поради таа причина. Кога војниците и полицајците би ме претресувале при заминување од зоната, не би нашле каква било опрема за снимање во моја сопственост, па дури и да погледнаа во внатрешноста на торбата со нечисти алишта. Имаше само мала можност да ги најдат филмовите во џебовите на валканите и смрдливите панталони и кошули на дното од торбата. И, навистина, не ги најдоа снимките. Денес обично не е неопходно да се пренесе снимката на сличен начин, но овој трик можеше да биде корисен (на пример, ако носите документ или нешто друго што е важно за вашето известување).”

Понекогаш мора да се лаже и измамник - да се преживее; но не го правете тоа, освен кога е неопходно

“Како локален воен новинар, понекогаш известував за новинските агенции кои немаа новинари во воената зона. Една од нив беше популарната радио станица од Загреб, *Радио 101*. Откако ми кажаа дека колешка од Загреб ќе доаѓа во оваа област, ме прашаа дали би можел да ја однесам во едно село, кое се наоѓаше речиси на борбената линија. Тоа село беше интересно бидејќи таму беше стационирана контроверзната волонтерска единица. Мнозинството од населението кое беше лојално на Владата сметаше дека овие борци се херои. Во исто време, постоеја сомнежи дека извршиле воени злосторства против цивили.

“Тој ден, мојот фоторепортер имаше друга задача, па се упатив кон селото со друга колешка. Накратко ја запознав со мерките за безбедност, но јас не сакам да ја плашам премногу. За почеток, сакав ние да ги посетиме од единицата, а потоа да имаме поширок разговор. Кога стигнавме со автомобилот, ја замолив мојата колешка да го снима разговорот, за кој не планирав да трае долго. Се што кажав на снимката е дека единицата кон чие седиште се движевме е група на херои, прекрасни луѓе кои ја бранат својата татковина и дека е лага тоа дека некогаш извршиле некое злосторство, особено кон цивили.

“Јас го применив овој пристап, за секој случај. Но, кога стигнавме во селото, сфатив дека снимката, всушност, може да го спаси мојот живот. Тие не донесоа во седиштето, а имаше еден човек кој беше задолжен, а го немав видено претходно. Беше очигледно дрогиран и пијан, но сите го почитуваа. Ми изгледаше како да се плашат од него. Тој почна да не испрашува. Кога му рековме дека сме новинари, побара имиња и телефонски броеви од нашите уредници. Ја обезбедивме оваа информација, но тој не беше задоволен. Веруваше дека сум бил шпион и одлучи дека треба да бидам убиен. Им нареди на двајца вооружени војници да ме извадат и да ме чуваат, додека тој насамо зборуваше со мојата колешка.

“Никогаш нема да дознаете што го натера да се премисли: тоа е затоа што колешката беше жена, дојде од главниот град и затоа што таму е за прв пат или, во меѓувреме, својот бес го намали од некои други причини. Во секој случај, колешката му ја пушти аудио касетата со мојата изјава за неговата единица и тоа, ми се чини, го убеди да ме поштеди. Во оваа ситуација, измама и свесна лага ми го спаси животот, но никогаш не лажете ако не е неопходно, особено не додека сте во фаза на прибирање информации, а уште помалку во вашите извештаи за јавноста.“

Војниците прво пукаат, а потоа поставуваат прашања: како да ги спречите да пукаат во новинарите

“Имаше уште една ситуација, кога бев во воената зона каде за малку ќе бев погубен, но бев спасен поради добра подготовка. Во војна, за жал, најдобрата подготовка не е доволна без некоја среќа. Но, без најдобрата подготовка, сте осудени на пропаст уште пред да влезете во воената зона. Еден ден, отидов со двајца колеги од другите медиуми на место што беше речиси уништено и напуштено. Бидејќи имаше можност од напад, покрај полицајци и војници, останаа само неколку постари жители и нивната евакуација беше во тек.

“Кога стигнавме до ова место, се обравивме до шефот на полицијата со молба да ни обезбеди придружба за време на нашиот престој, бидејќи имавме намера да известуваме за евакуацијата. Тој назначи двајца полицајци да дојдат со нас. Моите колеги, придружени со полицаец, влегоа во кука во близина, од која требаше да биде евакуирана една постара госпоѓа. Таа се противеше на евакуацијата, па затоа полицајците кои беа претходно во куката се вратија да побараат помош од својот колега, кој тогаш беше надвор, со мене. Бевме оставени сами на улица не повеќе од 30 секунди, кога одеднаш група добро вооружени војници ме опкружија, тврдејќи дека сум бил шпион и дека ќе ме стрелаат.

“Моето убедување дека сум новинар беа залудни, па почнав, колку што можев, да ги повикувам полицајците кои имаа влезено во куќата. Тие ми ги кажаа своите имиња кога се сретнавме. Тоа ги збунува војниците и, по неколку извици, се појавија полицајците. Потврдија дека сум новинар и рекоа дека имаат наредба да пукаат кон сите кои би ми ја загрозиле безбедноста. Војниците ја сменија претходната намера

да ме ликвидираат и објаснија дека сум изгледал слично на описот на лице за кое сметале дека е непријателски шпион.“

Не биди наивен, во војна новинарите никогаш не ја контролираат ситуацијата

“Имав можност да известувам од Босна и Херцеговина, по една година искуство во известувањето од војната во Хрватска. Мојот прв потфат беше потполно луд. Фоторепортерот (денес, за жал, починат) Горан Суљиќ и јас решивме тајно да ја искористиме можноста во областа на Западна Босна, контролирана од страна на бошњачко / муслиманските сили кои не ги почитуваат властите во Сараево, но соработуваа со српските сили во Босна и Херцеговина и хрватските сили во Хрватска, па оттука и војските, беа во војна едни со други. Тие денови работевме за неделникот *Арена*.

“Тоа беше, всушност, добра работа, бидејќи *Арена* беше семеен неделник кој пред војната беше популарен во сите региони на поранешна Југославија, а немаше силна политичка конотација за да иритира која било од страните премногу. Но, шизофрена ситуација во која не знаеш кој против кого се бори, што не е идеална состојба за планирање тајни новинарски патувања низ воена зона, каде човек може да се најде во област контролирана од една страна, преку област контролирана од страна на нивните непријатели, па да заврши во област контролирана од страна која не е позната или, пак, тоа може да варира од ден на ден.

“Заклучивме дека е невозможна мисија самите да стигнеме до дестинацијата. Решивме да се вклучиме во група на луѓе од Западна Босна, кои работеле во странство, во различни земји и сакаа да ги искористат предностите на прекин на огнот за да ги посетат своите семејства. Но, не постоеше начин да се влезе во автобус, кој пак требаше да ги префрли во Велика Кладуша, центарот на Западна Босна, и да ги врати во Хрватска неколку дена подоцна, без обемна контрола на патниците. Единствениот начин Горан и јас да се приклучиме на конвојот беше да побараме услуга од организаторот на конвојот.

“Организатор беше брат на Фикрет Абдиќ, човекот кој беше началник на Западна Босна, кој по крајот на војната служеше затворска казна за воени злосторства. Горан и јас бевме сместени во истиот автобус како и жена му на Фикрет Абдиќ.

Тој автобус очигледно имаше специјален третман. Никој не праша ништо на граничните пунктови. Во текот на патувањето, по неколку дена поминати во Западна Босна, на повеќе наврати, бевме сведоци дека сите тргуваа со добра (бензин, храна, оружје) со сите останати, вклучувајќи ги и луѓето чии војски беа вклучени во конфликтот.

“Откако се вративме, објавивме сè што можеше да се поткрепи со докази, без разлика на кого се однесуваше тоа. Ние не молчевме ниту за невообичаените

активности на администрацијата и војската на Абдиќ со цел да им возвратиме. Ниту некој побара од нас, ниту ние би се согласиле. Добро се сеќавам на едно лице 20 години подоцна, иако сум го видел само тогаш и само за миг. На српски пункт, во автобусот се качи млад војни. Тој прошета по автобусот и на излезот се наведна кон мене и ми шепна: ‘Вие сте луѓи. Јас не би се осмелил.’ Не знам со што Абдиќ ги убедил или ги уценувал водачите на разните војски да го остават Горан и мене на мира, но во тој момент сфатив дека сите знаеја кои сме и требаше само една секунда напнат војник да пука без прашање и ќе завршевме во сандак. Не се обидувајте да го повторите нашето искуство по секоја цена. “

Искусни разузнавачи + неискусни новинари + еден расипан

“За време на војната во Босна и Херцеговина, заедно со мојот колега Суљиќ, добив можност да бидеме дел од една поголема група на новинари со дозвола да учествуваме во конвојот “Белиот пат“, носејќи хуманитарна помош испратени од Хрватска во Босна. Хрвати во централна Босна ја чекаа оваа помош со месеци, опкружени со Бошњаци/муслимани. Во средината на тој прстен, во стариот дел на еден мал град наречен Витез, Бошњаци/муслимани беа опкружени со Хрватите. На патување во централна Босна и назад обично ќе беа потребни два или три дена. Среди зима и војна ова траеше петнаесет дена.

“Беше договорено примирје со цел да помине конвојот. Во секој камион полн со хуманитарна помош имаше резервен возач, заедно со еден од главниот, и неколку други учесници во конвојот како што беа лекарите и медицинскиот персонал заедно со новинарите. Дури и изборот на камиони укажа дека многу новинари биле целосно неподготвени. Ова беше разумно, бидејќи нивните уредници (најчесто без споредливо искуство) ги испратиле заедно како да одат на екскурзија. Некои од новинарите во конвојот дотогаш известуваа само за градски теми.

“Во секој случај, оние што го избраа нивниот камион според доброто расположение на возачот, вкусот за музика или каква било глупа логика се покажаа многу пати. Ако не пред тоа, тоа се случи во моментот во кој беа запрени од бошњачко/муслимански војници на врвот на планината помеѓу Хрватска и Босна и Херцеговина и беа задржани таму неколку ноќи на толку ниски температури што горивото во некои од камионите замрзна. Горан и јас одбравме силен, нов, камион со пространа кабина и алтернативен систем на греење. Не бевме загрижени дека возачот и неговиот придружник се недружелубиви и нерасположени да земат новинари во нивниот камион. Можеби не бевме на едно од најбезбедните места во светот, но бевме во еден од најбезбедните места во конвојот. Кон крајот дури и ние, новинарите со воено искуство, мораше да носиме облека наопаку, бидејќи беше толку валкана. Во такви услови, тоа не беше само прашање на хигиена туку и легитимен здравствен проблем. Безбедносен проблем.

“Во текот на тие неколку дена на врвот на планината бошњачко/муслиманско војници вршеа претрес на конвојот во потрага по скриено оружје или нешто

друго што не може да се класифицира како хуманитарна помош. Ништо не вреди да се спомене дека беше пронајдено, но се соочивме несреќа, бидејќи наш новинар колега ги сатанизираше Бошњациите / муслимани со говор на омраза во своите извештаи подготвени далеку од линијата на фронтот на бојното поле. Тие вклучуваа нашминкани вести на бошњачко / муслиманските војници дека малтретираат членови на хуманитарниот конвој. Тоа бевме ние. Да, ние поминавме неколку дена на врвот на планината, да, ние бевме уапсени од страна на бошњачко / муслиманските војници, но не бевме малтретирани. Сепак, тие слушале за овие извештаи само како што знаевме и ние и никој не можеше да ни гарантира дека ниту еден од војниците нема да го изгуби своето трпение. Новинарите и уредниците го направија она што новинарите не смеат никогаш да го направат.

“Повеќе искусни новинари во конвојот биле свесни за фактот дека повеќето резервни возачи биле разузнавачи кои можеле да се извлечат од нивното однесување за време на патувањето. Беа претежно тивки или зборуваа меѓу себе далеку од другите, се селеа од еден камион во друг. За време на задржување на конвојот тие слушаа и следеа се што се случува. Ми се случи за време на војната да ми пријдат и побараат информации разузнавачки службеници. Никогаш не се сум споделувал ништо што веќе не било објавено. Овие не го правеа тоа. Нивната задача беше да го земат предвид сето она што го гледаат и слушаат по пат се цел да имаат детален план за акција по пристигнувањето. Новинарите може да се потенцијално интересни извори за разузнавачи за она што слушнале или виделе во централна Босна. Во оваа, прва, фаза од патувањето разузнавачите нив ги сметаа за релевантни само како потенцијална закана за безбедноста (ако се каже или направи нешто што ќе им даде на бошњачко / муслиманските војници причина да се повтори пребарувањето за пребарување или употреба на сила во конвојот). Во секој случај, мора да знаете дека секогаш постојат разузнавачи кои се присутни во организирани групи при премин на бојното поле за време на војна. Тие, исто така, како и новинарите, бараат информации; Сепак, тие не се колеги со кои треба да ги споделуваме информациите.

“При враќањето, конвојот беше нападнат, еден возач загина, а неколку лица беа повредени, а потоа хрватската телевизиска екипа беше запрена и новинарите малтретирани. Тешко е да се утврдат вистинските причини, но телевизиската екипа беше препознатлива по своите големи камери и лицето на ХРТ [Хрватска Радиотелевизија], новинарка која беше позната на ТВ екранот. Можно е тие да биле нападнати како членови на телевизија, затоа што тогаш се сметаше дека станува збор за телевизија на непријателот. Во вакви ситуации секогаш е подобро да се испратат новинари кои не се широко препознатливи. Во секој случај, новинарите не треба да се издвојуваат во група - ниту по нивниот изглед ниту по нивното однесување. Ако еден колега е нападнат и покрај сите мерки на претпазливост, треба да се обезбедат сите можни заштити и да не се бори со напаѓачот. Побарајте да зборувате со нивниот командант. Кажете му на напаѓачот

дека го знаете неговото име и дека веќе имате испратено порака со информации за неговиот идентитет и неговиот напад. Доколку е потребно, користете блеф, лага. Важно е да се предизвика неговото чувство на безбедност. Се разбира, сите нешта не можат да бидат корисни. Меѓутоа, ако се предадете, за вас и вашиот колега шансите да се извлечете се помали. Повлекувајте се од конфликтот, ако е можно, тоа е најдоброто решение.”

Известување во услови на војна надвор од воената зона

“Иако војната меѓу Хрватска и Србија никогаш не беше официјално прогласена, српската влада и голем процент од населението од тоа време ги поддржа српските бунтовници во Хрватска, кои исто така беа потпомогнати од волонтери војници од Србија. Немаше услови за сообраќај, па дури и телефонски врски меѓу Хрватска и Србија долго време, а атмосферата беше таква што хрватските новинари во Србија, како и српската во Хрватска, главно, се сметаа за непријатели. Кога решив да одам во Србија во пролетта 1993 година за да се пријавам во хрватскиот неделник *Глобус*, тоа беше како да се имам упатено кон воена зона.

“Морав да имам добра причина за влез во Србија, како хрватски новинар, но јас, исто така, морав да направам се што е можно да се заштитам себеси откако стигнав. Прво, отидов до најблиската населба во Унгарија, барав телефонска говорница и ги повикав неколкуте најистакнати политичари во Србија, средував интервјуа со некои од нив, додека ги снимав сите разговори цело време. Потоа, од канцеларијата на новинската агенција *Асошиетед прес (АП)* во Загреб, со која тогаш повремено соработував, пракав телефакс до канцеларијата на *АП* во Будимпешта, кој содржеше податоци за тоа кога требаше да се пристигне во Србија и со кого ќе се прави интервју, што тогаш беше доставен до канцеларијата на *АП* во Белград. Тоа беше првата мерка на претпазливост.

“За влез во Србија, ја напуштив Хрватска во еден автобус што беше упатен кон Унгарија и унгарско-српската граница, каде зедев друг автобус што се упати кон Белград. Од српската страна на границата, разузнавачки службеници ме испитуваа речиси два часа. Ја покажав телефакс пораката и кажав дека покрај колегите во седиштето на *Глобус*, за моето патување се информирани колеги од *АП*. Исто така, му реков дека имав аранжман со радио-аматери од Хрватска, кои дури и за време на војната комуницираа со радио аматерите од Србија, дека редовно би контактирале некого од радио-аматерската мрежа и дека тие треба да алармираат ако не успеам да воспоставам контакт на време. Тоа е вистината. На крај разузнавачот ми дозволи да продолжам со моето патување, откако ја одбив неговата понуда за размена на диктафони / аудио рекордери. Тој даде предлог смеејќи се, бидејќи му беше јасно што би одговорил. Никогаш не земајте ништо од никого ако не го знаете лицето добро. Тоа би можело многу да ве чини, бидејќи не знаете што е скриено во предметот што би го зеле. Една од можностите е тоа да биде дрога. И тоа е сигурен начин за вас да бидете уапсени, испрашувани, уценети во случај да не соработувате.

“На крајот, речиси сите политичари со кого имав договорено интервјуа откажаа. Верувам дека кога првично се согласија, не очекуваа од мене навистина да ги интервјуирам. Затоа, кога се појавив, многумина од нив одлучија да го откажат договорот. Во секој случај, интервјуата беа само изговор за мене да влезам во Србија и да останам таму без проблеми. Она што ме интересираше беа приказните за животот на обичните граѓани. Ова беше тема само за мал процент од Хрватите затоа што сите беа фокусирани на политиката.

“Имав можност преку колегите на *АП* да го интервјуирам Воислав Шешел (осомничен за воени злосторства во војната пред Меѓународниот суд во Хаг, привремено ослободен во 2014 година поради сериозна болест), шефот на ултранационалистичката Српска радикална партија. Во тие денови тој бараше да му биде платено за интервјуата, па новинарите го бојкотираа. Јас, исто така, не сакав да му платам, поради бојкотот, но тој сакаше да биде интервјуиран, особено од страна на новинар од Хрватска. Знаеше дека со такво интервју ќе има внимание. Тоа е причината поради која се согласи да биде интервјуиран бесплатно, но имаше еден услов. Бараше од мене да го донесам моето претходно интервју објавено во *Глобус*. Тврдеше дека никогаш не го прочитал, за што знаев дека е лага.

“Во насловот и поднасловот на тоа интервју тој беше опишан како фашистички и воен злосторник. Очигледно, одлучил да си игра со мене, да ме уценува и да ме заплашува. *АП* врската помеѓу Белград и Будимпешта и Загреб функционираше повторно. Колегите од *Глобус* ми го испратија интервјуто со променет распоред според кој, ова уникатно “специјално” издание, стана неутрално. Со такво променето интервју заминав да го направам интервјуто. Потребни беа пет отфрлања од таксистите и шестиот се согласи да ме вози до седиштето на СРС. Им се претставив на сите и им кажав зошто сум таму, давајќи им моја картичка. Важно беше што повеќе луѓе да се сеќаваат на мене, да се сеќаваат како изгледам, бидејќи не знаев како ќе реагира Шешел по гледањето на променетото интервју.

“Прво, ми понуди кафе со цинична насмевка на лицето, со забелешка дека не е отровно. Тој е силеција, потенцијално луд, но дефинитивно не е глупав. Никој паметен нема да отруе новинар практично во својата куќа, особено кога сите знаеја каде отидов и зошто. Погледна накратко во текстот на интервјуто. Знаеше дека доби променета верзија, а јас знаев дека е свесен за тоа. Немаше коментари. Кога заврши интервјуто, шоуто заврши од страна на партиска колешка на Шешел, тврдејќи дека сум ја мачел и силувал во некој хрватски затвор. Иако знаев дека тоа е обид да ме заплашат, јас сè уште не се чувствував комотно, особено затоа што ми придоа неколку лути мажи. Јас само учтиво повторував дека никогаш не сум бил во концентрационен логор или притвор и никогаш не сум измачувал или силувал никого. Тоа ги смири, бидејќи не почувствуваа страв. Во секој случај, ако сте доволно луд за да одите во ‘устата на волкот’, барем бидете сигурни дека секој го знае тоа. И за ‘волкот да се знае дека секој знае’“.

*Други специфични примери од воените зони***Авганистан: Личните трошоци за преживување приказна**

Аасиф работеше за еден од најпознатите медиуми од Кандахар. Млад и посветен новинар, кој објавуваше критички извештаи за Талибанците и авганистанската влада. Беше свесен дека неговите дела може за него и неговото семејство да предизвикаат проблеми, но посветен на неговата дејност се чувствуваше принуден да оди натаму.

По неколку месеци континуирана закана од Талибанците и авганистанската разузнавачка агенција, вклучително и предупредувањата дека ќе биде каменуван до смрт, ако не престане со своето известување, Агенцијата за разузнавање беше во посета на работното место на Аасиф додека тој беше на пат. Беа во неговиот дом и се закануваа и ја малтретираа неговата сопруга. По ескалирањето на заканите, работодавачот на Аасиф го контактираше координаторот на Комитетот за безбедност на ММП -основач на авганистанските новинари во Кабул.

По истражување на случајот и верифицирање на заканите против Аасиф, со користење на мрежата од претставници од провинциите, владини органи, племенските старешини и други извори, Комитетот за безбедност го одреди неговото ниво на закана на 5, што е највисоко ниво на скалата од 1. Ова оправдано бараше непосредна заштита и евакуација на Аасиф и неговата сопруга.

Додека тие бараа засолниште во безбедна куќа на тајна локација, Комитетот за безбедност на IMS договорил практични детали од нивната евакуација надвор од земјата. Аасиф и неговата сопруга беа обезбедени со нови пасоши, но стравуваа дека членовите на нивното семејство може да страдаат од одмазднички напади, беа растргнати помеѓу тоа дали да се оди или да се остане.

По многу денови на неподнослива состојба, одлучија да напуштат. Двојката сега живее во Европа, но и понатаму имаат трауми од нивното искуство. Членовите на неговото семејство беа убиени како чин на одмазда од страна на Талибанците.

Безбедносниот механизам на Авганистан ММП

Комитетот за безбедност на авганистанските новинари раководи со механизмите на безбедност на целата земја што вклучува Единица за следење на слободата на изразување која ги документира повредите против новинарите; провинциски тим за безбедност, 24-часовна телефонска линија за итни случаи, засолништа, фонд за безбедност за итна помош и практични обуки за безбедност на новинарите, кои вклучуваат совети за трауматични ситуации и новинарство во услови на конфликт.

(Извор: Меѓународна медиумска поддршка (ММП): Преземање на мерки за заштита на новинарите

Три недели заложник во Словјанск

Шерил Лефтер, украински новинар кој работеше за полска НВО, помина речиси три недели во заробеништво од страна на про-руски милитанти во градот Словјанск во самопрогласената Република Доњецк. Набрзу по неговото ослободување на 6 мај, Лефтер зборуваше за Радио Слободна Европа / РЛ со рускиот дописник Дмитриј Волчек за неговото тешко искушение.

“На почеток навистина се сомнеаа во мене. Се сомнеаа во сите од нас, односно дека некои од нас беа од националистичкото политичко движење Десниот сектор или “Banderovtsy” [упатување на Втората светска војна од времето на украинскиот националистичкиот лидер Степан Бандерал, особено ако некој е од десната страна на Дњепр. Се сомнеаа во сите, особено ако не сте локалец. Потоа почнаа да не проверуваат. Имаше испрашувања. Ги проверуваа документите навистина внимателно. Во мојот случај, се сомнеаа дека сум шпион и затоа ме задржаа. Јас известував на мојот координатор во Фондацијата Отворен дијалог за тоа што се случува во Доњецк. Подоцна, за време на сослушувањата, очигледно беше дека знаеја дека сум новинар, но се обидуваа да дознаат некои информации за можни контакти со десниот сектор. И покрај тоа што знаеја дека сум новинар, за мене бараа информации на социјалните медиуми и видео дека сум бил на Мајден [плошадот во Киев, кој со месеци беше главна точка на протести на проевропските демонстрации], што беше лоша работа од нивна гледна точка. Така беше.”

Американски фотограф кажува како го фатиле, камшикувале и претепале сириски бунтовници кои го обвинуваа дека работат за ЦИА и беше затворен во темна ќелија 7 месеци

Шриер Матеј, 35, од Сајосет, Њујорк, бил фатен од Јабхат ал Нусра, милитантната група поврзана со Ал Каеда, кој патуваше во Сирија во декември минатата година за време на својата прва посета на воена зона. Бил однесен на место во близина на Алепо и затворен со американски цимер - кој се уште можеби е во заробеништво - пред да избега од една празнина низ подрумскиот прозорец на 29 јули.

Пред да избега, Шриер рече дека бил претепан со метален кабел по неговите нозе и добил електрични шокови. Тој исто така рече дека бунтовниците ги испразниле неговите банкарски сметки и го уверувале преку е-маил дека неговото семејство дека е добро.

Весникот одлучи да не го идентификува другиот американски заробеник на барање на неговото семејство.

Додека за киднапирањето на Шриерне не се известуваше досега, тој беше еден од неколкуте западњаци заробен од бунтовниците на оваа територија од почетокот на

граѓанската војна. Рече дека патувал без дозвола од медиумска организација и се обидел да го напушти Алепо со такси, на 31 декември. Но возилото беше запрено и бил однесен од страна на бунтовниците.

(Извор: The NewYorkTimes)

Германски новинар за неговото преживување на ИСИС

Германскиот новинар Јурген Тоденхофер, 74, инфилтриран во Исламската држава во Ирак и Левант, поминал со борците 10 дена во Мосул, во северен Ирак. Тоденхофер е првиот западен новинар кој го стори тоа, преживеа и раскажува за случувањата.

“Сè беше непријатно. Понекогаш немаше храна и вода, а последниот ден немавме што да јадеме. Беше многу едноставно, затоа што бираа куќи каде што никој не смета дека се наоѓаат се или можат да се најдат таму. Тие мораат да се кријат, бидејќи надвор имаше американски бомби.

“Една од најтешките ситуации беше во Мосул кога дрон идентификуваше некои кои не беа со нас, падна бомба, осветлувајќи ја воената и хуманитарна помош од земјите кои учествуваа во меѓународната борба против вооружената група.

“Беше многу непријатно и кога се вративме од Ракка по неколку дена во Мосул. Доцневме три дена, а два дена пред тоа, кога требаше да бидеме таму, нашиот стан беше уништен од страна на сириските бомбардери. Немаше повеќе прозорци и врати. Стакло имаше насекаде. Знаевме дека ако се вратевме назад точно навреме, ќе бевме мртви.

“Преминот на границата на крајот беше исто така исклучително страшно. Неколку дена пред да можеме да преминеме, имаше некои снимања и, на крајот, во близина на границата, мораше да трчае околу 1.000 метри за да ја преминеме со сета наши облека и опрема, со цел да бидеме безбедни. Трчање на 1.000 метри е многу далеку кога има стражарски кули со пушки“ - вели Тоденхофер.

(Извор: Ал Цезира)

Сирија најопасното место во светот за новинари

Убиството на Џејмс Фоли (во 2014 година) од страна на исламистички милитанти по неговото киднапирање во Сирија во 2012 година го сврте вниманието на опасноста од известување од земјата.

Тоа е најопасното место во светот за новинарите повеќе од две години, според Комитетот за заштита на новинарите (CPJ), со седиште во Њујорк, лоби група за слобода на медиумите.

Најмалку 69 новинари се убиени како директен резултат на покривање на сирискиот конфликт откако започна во 2011 година, соопшти СПЈ; повеќето беа убиени во престрелка или како резултат на експлозии, а најмалку шест се намерно убиени.

Речиси половина од новинарите убиени во Сирија биле хонорарни новинари (Freelancers) - тоа се, новинари кои работат за повеќе од една организација и се платени по испорачано парче, наместо на плата. Некои од нив беа доброволци или активисти “граѓански-новинари”.

Новинарите кои работат за големите меѓународни организации имаат некои предности во однос на хонорарните соработници. Тие, на пример, имаат панцири дадени од страна на нивните работодавци, а некои имаат “обука за непријателска средина”, вклучително и за прва помош.

Новинарите кои се на плата имаат помалку притисок за испорака од потенцијално опасни ситуации, па се соочуваат со помалку ризици.

Навистина, во Сирија, големи медиумски организации се повеќе се потпираат на хонорарни новинари, бидејќи сметаат дека земјата е премногу опасна за “нивните” луѓе.

(Извор: BBC ВЕСТИ Блискиот Исток)

Б. Известување за време на демонстрации, социјални немири и други ситуации на насилство

Што е тоа

Ако сте способни да се подготвите добро за известување од воена зона, ќе знаете како себеси најдобро да се заштитите во услови на вонредни ситуации. Ова е причината поради која во останатиот дел ќе следат само главните предизвици и безбедносни проблеми што се карактеристични за различни исклучителни ситуации. На пример, за известување од демонстрации (особено насилните) и други видови социјални немири. Ако демонстрациите се мирни, воопшто не постојат ризици за физичката безбедност на новинарите. Во такви случаи новинарот може да се фокусира на својата работа на професионален начин - да бидат присутни на овој настан, да земаат изјави и да собираат документи (доколку постојат), да се соберат главните факти и да се опише атмосферата. Важно е дека новинарот знае што може да се случи ако демонстрациите се насилни. Многу важно е да знаете како да се заштитите од солзавец. На полицијата и другите безбедносни сили им е дозволено да користат солзавец, но, исто така, мора да се почитуваат меѓународните упатства околу неговата употреба и начинот на кој тоа може да биде употребено против цивилите. Некои добри совети можете да прочитате на веб-страницата: <http://www.newssafety.org/safety/advice/protecting-yourself-from-tear-gas/>

Важни детали:

Постојат фактори за одредување колку новинари ќе обработуваат некој настан – обемот на демонстрациите, потребната брзина на реакција и способноста на уредувачкиот тим. Сепак, не постојат безбедносни ризици. Но, потребно е да се напомене дека мирните демонстрации може во еден момент да се прелеат во насилни. Затоа, за мирните демонстрации треба да се подготвите на ист начин како што би се подготвиле и за насилни. Ваквите демонстрации понекогаш наликуваат на воена ситуација.

При известување за насилни демонстрации, новинарот може да се соочи со многу безбедносни проблеми. Во суштина, овие проблеми може да се поделат во три основни вида:

- 1) Новинарот може да биде премногу далеку од главната точка на местото на настанот и треба да се приближи, но демонстрантите го спречуваат во таа намера. Ова може да претставува ризик за безбедноста за новинарот.
- 2) Новинарот може да се наоѓа премногу блиску до епицентарот на нередот, опкружен со насилна маса која го спречува да ја врши својата работа, и тоа го става во ризик.
- 3) Новинарот би можело да биде заплашен и да биде директно нападат.

Како да известувате

Исто како и во други вонредни ситуации, ако редакцијата не прати повеќе новинари да известуваат за демонстрациите, таа треба да има резервни новинари кои што би се приклучиле ако е потребно, особено доколку демонстрациите поминат во насилни. Без оглед на нивната припадност на медиумски куќи (пратени од уредниците или хонорарно), новинарите треба да бидат поврзани и да имаат разменето мобилни телефонски броеви. Ако е можно, треба да се поделат на територијата на сектори и да ја поделат меѓу себе за да се намали потребата да се движат низ целата област, а со тоа, исто така, се намалува степенот на ризик.

Ако новинарот се најде премногу далеку од центарот на настаните и е опасно да стигне до таму, тој треба да остане на самото место, да стапи во контакт со други новинари кои известуваат за демонстрациите и да разменува информации со нив. Понекогаш подалеку од центарот на случувањата може да се видат и слушнат работите подобро отколку во центарот на случувањата. На пример, ситуации кои потврдуваат наизглед спонтано насилство, а кое всушност е добро организирано. Не обидувајте се да стигнете до центарот на насилните демонстрации по секоја цена.

Ако веќе сте се нашле во центарот на насилните протести, најдобро е да се обидете мирно да се оддалечите оттаму, ако е можно. Ако останете, можноста за добивање повреди е поголема од можноста за добивање на дел од информациите кои се важни за вашиот извештај. Ако одлучите да останете, не покажувајте дека сте новинар. Во такви ситуации, вашиот новинарски статус е обврска и тоа речиси сигурно нема да ви донесе професионална придобивка.

За време на насилните протести новинарот може да биде заплашен или дури и директно нападнат од страна на учесниците во нередите, особено ако насилството не е спонтано, туку организирано. Спонтаното насилство најчесто е насочено против оние кои ги предизвикале нередите, или тоа е предизвикано како резултат на некој настан кој се случил (на пример, одмазда поради бруталноста на полицијата). Организираното насилство честопати е насочено кон новинарите (на пример, за време на собирите на радикални политички партии или други организации кои имаат “професионални” хулигани, а се честопати маскирани како фудбалски навивачи). Ваквите протести бараат голема претпазливост. Најдобро е да не покажете дека сте новинар, да се воздржите од поставување премногу прашања и да бидете што подалеку од епицентарот на нередот.

За време на насилните протести полицијата и обезбедувањето, исто така, претставуваат закана за новинарите. Во зависност од идентитетот на организаторот и мислењата кои неговите соработници го имаат за вашиот медиум или за вас, можете да бидете цел на обезбедувањето на организаторот кое работи првенствено во интерес на лицето кое ги плаќа, а не јавниот интерес. Полицијата може да се насочи против вас ако известувате од собир што се случува во авторитарна или тоталитарна држава во која што полицијата ги гледа новинарите како непријатели, особено оние кои известуваат за протестите против режимот. Понекогаш и самите се лути и преплашени од ситуацијата. Во секој случај, ако некој се заканува или ве нападне, алармирајте ги и другите новинари веднаш да се обидат да го напуштат местото.

Ако полицијата се обидува да ве уапси во хаосот на насилните протести и не можете да избегате, ќе им кажете дека сте новинар и ќе ја покажете својата прес-легитимација. Ако тоа не е ефикасно, најдобро е да не давате отпор. Обидете се повторно во помирно место, подалеку од протестот, дури и ако тоа значи дека сте во полициска станица. Таму ќе бидете слушнати од некој што е под помал стрес и со поголеми овластувања. Во секој случај, најдобро е (ако има време) да се земат изјави од организаторите и да се собираат најважните информации пред да започнат демонстрациите. Еден дел од работата може да се направи од страна на друг новинар во редакцијата далеку од местото на настанот (телефонски повици, проверка на факти, следење и други извештаи). Важно за новинар кој известува за насилни демонстрации е да биде незабележлив за неговата непосредна околина, со цел да не биде попречуван во својата работа.

Примери/претходно искуство

Кога новинарот е премногу далеку од местото на настани

Во изминатите години геј парадата во Белград, во Србија, беше прекината во два наврати - еднаш поради напади од екстремни конзервативни организации и фудбалски хулигани, а другиот пат беше откажана поради високи ризици по безбедноста. Првата јавна манифестација на ЛГБТ популацијата се одржа во 2010 година. Тоа беше можно, бидејќи рутата на Парадата на гордоста беше исклучително кратка, полициското обезбедување ја блокираше целата населба во која се одржа манифестацијата и секој кој влегуваше беше идентификуван и контролиран. Затоа, не постоеше можност за огорчените опоненти на парадата да ја нападат поворката, а новинарите беа сосема безбедни.

Сепак, тоа не значи дека беа избегнати немирите. Надвор од полицискиот круг имаше конзервативци и фудбалски хулигани кои демолираа возила, фрлаа камења и „молотови коктели“ врз полицајците, но и туркаа и палеа контејнери со отпад. Новинарите ги сметаа немирите за поинтересни, наместо да се фокусираат на настанот кој првично требаше да го следат. Еден хрватски новинар реши да премине на другата страна на полициските барикади, заедно со колегата од белградскиот неделник *НИН*, со цел да бидат сведоци на она што тој не можеше да го види од добро заштитеното подрачје на парадата. Со цел тој да биде во центарот на она што се случува, требаше да се “пробие” и надвор од центарот на случувањата, на рабовите, каде што било многу поинтересно.

Имајќи го предвид фактот дека еден хрватски новинар би бил сфатен како “црвена наметка” од српските хулигани исто толку колку што би биле и припадниците на ЛГБТ заедницата, друг новинар го придружуваше својот колега при што двајцата ги претстави како новинари на *НИН*. Трикот беше успешен. Тие можеа да ги видат хулиганите како вандализираат “од многу блиску, при што добија и изјави, па дури и се слушаше комуникацијата меѓу нив, што доведе до очигледен впечаток дека немирите дека не се спонтани, дека ЛГБТ собирот беше само добра прилика да се скрши нешто и да се прати политичка порака во име на организаторите на немирите.

Група од околу 20 хулигани ја нападнаа *РТВ Б92*, зграда на медиумска куќа во Белград, Србија, во текот на 2014, за време на геј парадата во Белград (29 септември 2014 година). Новинарите на *Б92* се честа мета на националистички хулигани, но овој пат полициската заштита беше премногу силна. Беше повреден еден полицаец, но никој од новинарите.

Кога еден новинар е во центарот на случувањата

Еден хрватски новинар известуваше од конференција на Интерпол во Рим. Имаше слободно време и одлучи да оди, заедно со свој колега, кон центарот на градот за

известуваат за конференцијата. Таму наиде на протести, кои во тој момент биле многу гласни, но ненасилни. Тоа беше протест против Силвио Берлускони, кој што тогаш имаше мандат како премиер. Новинарската љубопитност ги однесе до центарот на нередите, каде што беа собрани најгласните и најагресивните демонстранти. Публиката на плоштадот беше опкружена со полицајци со целосна заштитна опрема и на покривите околу плоштадот имаше неколку снајперисти.

Толкавиот број на присутни полицајци ги разлугија демонстрантите уште повеќе и се чинеше дека тие ќе се однесуваат насилно. Полицајците прво станаа мета на вербални навреди, а потоа кон нив летаа разни предмети. Во еден момент луѓе блиску до двајцата хрватски новинари се свртеа кон нив и почнаа да врескаат. Најпрво, тие не можеа да разберат што се случува. Демонстрантите немаа начин да знаат кои се тие и, дури да знаеја, немаше да се интересираат за хрватските новинари, кои со своето однесување не дадоа никаков повод за гнев. И тогаш еден од новинарите забележа дека неговиот колега на раковот на кошулата имаше напишано знак POLIZIA (полиција). На сите присутни на полициската конференција претходно им беше даден сувенир кој овој новинар го носеше без размислување дека ќе се најде помеѓу демонстранти лути на полицијата. Тој не беше ни свесен за кошулата додека демонстрантите не почнаа да го туркаат и да го влечат за кошулата.

Додека еден од хрватските новинари извикуваше дека тие не се полицајци и се обидувааше да го отстрани својот колега далеку од толпата, другиот новинар направи уште една грешка - тој го извади својот пасош надвор, нудејќи им го на демонстрантите, па тие можеа да проверат дека тој не е дури ни италијански државјанин. Залудно беше. Никој не го слушаше. Не само што тој речиси го изгуби својот пасош, туку ги направи напаѓачите уште побесни. Оеднаш, целата толпа почна да оди кон нив и беа зададени првите удари. Тогаш група на припадници на специјалната полиција пристигна таму и новинарите ги однесе во едно од собирните места во околните згради. Од безбедна далечина и во полициска придружба, тие ги гледаа демонстрантите од балкон во наредните неколку часа, додека полицајците не одлучија дека е доволно безбедно да си одат.

Секогаш внимавајте да не привлечете екстра внимание со некои лошо промислени постапки. Никогаш не можете да знаете каде се можат да ве однесат вашите новинарски инстинкти и колку проблеми може да настанат за нешто за кое што не сте ни размислиле.

Кога еден новинар директно е заплашен и нападнат

Во центарот на Белград во 2008 година радикални ултранационалисти организираа протестен собир во текот на апсењето на Радован Караџиќ - обвинет за воени злосторства во Босна и Херцеговина - и за неговата екстрадиција во Хаг. Беше сигурно дека таквиот собир ќе биде обележан со насилство, и би можело да се очекува дека новинари кои известуваат од местото на настанот исто така би биле

цели на хулигани особено ако тие потекнуваат од медиуми кои не поддржуваат национализам и воени злосторства. Така и се случи. Еден новинар од агенцијата Фонет беше нападнат, а неговата камера скршена. Тој напад на новинарот беше снимен од страна на Бошко Бранковиќ, камерман на *ТВ Б92*. Новинарите од *Б92* телевизија беа напаѓани неколку пати поради нивните постапки кои се залагаа за мир и осуда на воените злосторства. Бесната толпа се сврте против камерманот. Камерата беше скршена, како и ногата на новинарот. Не можеше да се движи неколку месеци. Тој плати скапо за својата солидарност кон својот колега, но она што тој го направи беше единствениот можен професионален потег на новинар.

В: Известување за природни и вештачки катастрофи

Да се биде блиску до ситуација каде природата или луѓето создаваат големи проблеми кои би можеле да го загорат животот на луѓето, природата, имотот, згради и поголеми објекти, е еден од најголемите предизвици со кои може да се соочи еден професионален новинар. Таквите ситуации може да го катапултираат во слава, но, исто така, можат да ја загорат неговата егзистенција. Покрај тоа што е свесен за некои од главните предизвици, по секоја цена треба да се применува едно основно правило:

Останете на безбедна дистанца!

Ниеден новинарски успех не може да оправда тешка повреда, онеспособеност или смрт. Покрај тоа, од апсолутно суштинско значење е да се следат инструкциите дадени од страна на одговорните лица за да се избегне дополнително комплицирање на ситуацијата. Информирање за катастрофа е исклучително важно, но справувањето со нејзините последици е суштинско. Еден новинар секогаш треба да се обиде да биде од помош како дел од решението и никогаш да не создава дополнителни проблеми.

Што е тоа

Природна катастрофа е еден од главните несакани ефекти кои произлегуваат од природните процеси на Земјата и може да предизвика губење на живот или оштетување на имот, обично предизвикува некоја тешка економска штета, а сериозноста зависи од засегнатото население и неговата способност да се опорави. Главни примери на природни катастрофи се:

Земјотреси; поплави; пожари; лавини; вулкански ерупции; цунами; тајфуни / урагани / циклони / виулици; суши, топлотни бранови; големи епидемии (како вирусот Ебола кој беше распространет во делови од Африка во 2014 година, но исто така неколку пати кон почетокот на 1976) или болести како хуманиот имунодефициентен вирус и синдром на стекнат имунолошки дефицит (ХИВ/СИДА).

Вештачки катастрофи се:

Индустриски опасности; контаминација од радијација; големи сообраќајни несреќи; структурен колапс (на пример, патната инфраструктура и сл.)

Сите природни и вештачки катастрофи може да се случат во секое време со мало или без никакво предупредување. Тие сигурно претставуваат одлична можност за професионален новинар, без разлика на тоа дали припаѓаат на редакција или известуваат хонорарно. Сепак, предизвиците и ризиците се, исто така, тешки и можат да вклучат но не се ограничени на:

- Комуникациски дефект
- Транспортни тешкотии или целосен застој
- Делумен или целосен дефект на електричната мрежа
- Ризик од смрт/инфекција

Со цел да се одговори на горенаведеното на најефикасен начин, новинарите и медиумите мора да следат одредени правила кои ќе им овозможат да ги извршуваат своите должности на безбеден, брз и ефикасен начин, без да се загрозат себеси и без попречување на работата на персоналот за итни мерки (спасувачки екипи, војската, полицијата, единиците за цивилна заштита и сл.)

Одржувањето на комуникација со колегите е од суштинско значење. Двонасочните радија може да бидат потребни, на пример, доколку локалните мобилни телефони се во дефект. Редакциите треба да се подготват однапред за можноста за катастрофи во нивна близина, со креирање и ажурирање на детален план за вонредни ситуации, додека новинарите што се планирани за покривање на катастрофи се далеку од своите редакции треба да ги разгледаат безбедносните протоколи пред нивното заминување.

Соодветната опрема, исто така, игра многу значајна улога. Генератори, светла за итни случаи, батерии, двонасочни радио станици со резервни батерии, GPS уреди, опрема за прва помош и дополнителна опрема треба да бидат дел од ранецот на новинарот. Готова или конзервирана храна, флаширана вода за пиење, шатор и кебиња може да бидат потребни во области каде што има ризик од катастрофа.

Прес возилата треба да бидат опремени со опрема за итни случаи, вклучувајќи и комплет за прва помош, сигнални ракети и кебиња. Во редакциите треба да се чува голема мапа со означени локации на болници; вклучувајќи педијатриски ординации, засолништа, транспорт центри, училишта и други објекти кои може да се користат за засолнување на семејства или бегалци за време на кризата. Физички, топографски карти треба да бидат на дофат, за да помогне да се идентификуваат опасности кои што се во области што се наоѓаат во низини и каде што постои веројатност да има поплави.

“Стелт“ опасностите како радиоактивност или вируси, исто така, треба да се земат предвид многу сериозно, токму поради нивната природа. Според Прирачникот за

превенција на Њујорк тајмс, воведен во 2011 година, “далечината, времето и заштитната опрема се единствените мерки што ги има новинарот.”

Како да известувате

Во случаите на природни или вештачки катастрофи, професионалниот новинар мора да остане смирен; бидете сигурни дека вашата безбедност не е во опасност, а потоа почнете да работите. Новинарот треба да избегне да биде активист, тој е само новинар, но не смее да одбие да даде помош на другите, особено кога ситуацијата е крајно критична. Што е најважно, новинарот треба секогаш да има на ум дека вонредна состојба не значи вонредно новинарството, туку сосема спротивното. Треба да се обиде да ги надмине тешкотиите и да ја информира јавноста на што е можно попрецизен и поефикасен начин.

Како што споменавме порано, новинарите треба по секоја цена да избегнат да се во ризик и потенцијално да станат товар на колегите и екипите за итни интервенции. Тие треба да работат во тимови и тоа составени од најмалку двајца и по можност три лица за време на известувањето на катастрофата, така што еден член на тимот ќе носи мал комплет за прва помош. Информативни картони, кои вклучуваат крвна група и потенцијални алергии како и свирче, исто така, треба да бидат дел од опремата.

Откако ќе се обезбедиме самите себе, треба да се започне со работа. Ова може да биде тешка задача, со оглед на околностите, но треба секогаш да се има предвид дека сите основни принципи на етичкото и објективно новинарство (анализирано во посебна глава) се подеднакво важни и тука.

- Бидејќи илјадници луѓе во погодените области и милиони во остатокот од светот очекуваат точна слика на она што навистина се случува, професионалниот новинар, според тоа, мора секогаш: да биде прецизен до точка, без претерување или потценување на состојбата; испратените извештаи треба да имаат вклучено најмалку неколку извештаи од државните органи и / или спасувачките екипи. Очеvidците на настанот, исто така, играат важна улога; Почитување на јазичните и културните граници е важно. А катастрофите не познаваат граници и брзо може да се шират меѓу различните региони и / или земји.

Професионалниот новинар, сепак, треба секогаш да известува коректно во однос на различните етнички, јазични и културни средини во погодените области. Да покажува сензибилитет и свест. Известувањето за убиени, ранети или раселени лица секогаш треба да биде пренесено со најголема почит за сите луѓе кои се вклучени. Во такви моменти, професионалниот новинар треба да биде минимално или воопшто да не е нападен, но во исто време и да бара приказни кои се важни и различни.

Жртви и семејства изложени на голем шок може да страдаат од ефектите на траума. Новинарот мора да биде внимателен да не се направи уште повеќе штета и да се обиде да го објасни она што го бара од нив, и што е она што тие сметаат дека е

важно да се каже. Ако тие не дадат дозвола за интервју, тоа може да биде корисно за да им се пријде на луѓето без микрофон или камери, со цел да се изгради доверба. Новинарот треба да биде свесен дека тагата и други емоции може да се пренесат и преку далечина или преку индиректни снимки. Премногу известување одблиску на семејство кое жали за загуба на блиските не е секогаш најефективниот начин за покривање на катастрофа.

Ивестувајте и не станувајте активисти. Професионалниот новинар е човечко суштество, но во исто време тој никогаш не треба да ја заборава причината за неговата присутност во погодената област. Во оваа смисла, тој треба да избегне ангажирање во хуманитарната работа и наместо да контактира со експерти и да дознае за сите можни небрежности од страна на властите, важно е да ги поврзе двете страни на приказната.

Дури и во ударните вести, новинарот мора да ги испитува и да се сомнева во информациите а во исто време да ги провери сите искази, дури и ако е тоа од официјална владина институција.. Исто така да не се заборава дека нема никакво значење ако се известува прв од несреќата доколку извештаите не се точни.

Од сето кажано, повеќе од очигледно е дека редакциите треба да имаат и да усвојат насоки за известување од катастрофи, а во исто време да организираат обуки, со цел новинарите, кои се испратени во погодените области, да бидат подготвени на најдобар можен начин. А голем дел од прирачниците и обуките треба да се посветат на прашања што не можат да се научат додека се известува од катастрофи, како и на приказни кои се однесуваат на завршени настани предизвикани од природни катастрофи.

Примери/Претходно искуство

Природни катастрофи

Земјотресот во Хаити, 2010

“Ние сакаме медиумите да го ценат животот на луѓето кои не ‘како нас‘. Како што чекав осум дена да разберам дека мојата мајка и баба во Порт-о-Пренс се безбедни, така се потсетував на жената која ме донесе на свет, како и на тие што ме научија да бидам дарешлив. Ајде да ја искористиме оваа можност од оваа ужасна состојба да бараме подобри извори на информации. Достоинство за сите”.

Маноучека Селест, новинар од Хаити

Цунамито во Индонезија, 2004

“Никогаш не сум бил на слично место. Сум известувал од неколку земјотреси и тоа беше најлошото нешто што сум го видел и што може да се случи на една заедница.

Никој таму не остана незасегнат. Сите што ги сретнавме изгубиле некој или имаше некои со лично искуство од цунамито. Сега секој од нас сака да му помогне на поединецот на местото каде што сме, а сите повремено земаме по некој ранет војник и го носиме во болница или помагаме на некој друг. Но, ако имаш град каде што има толку многу сила, тогаш, да се остане исклучен е доста добра работа. Непрофесионално е да им се помогне на сите.”

Дејвид Лојн, BBC World дописник

Српските поплави, 2014

“Властите не држеа надвор од Обреновац со часови. И по гледањето на она на што наидовме кога конечно влеговме во градот, тие со право го сториле тоа. Имаше само вода, ние, полицијата и армијата. Никогаш не сум била сведок поплави да избришат градови со десетици илјади жители. Но, ова е она што се случи тука “.

Мануела Стрину, новинар од Романија

Катастрофи предизвикани од човечки фактор

Нуклеарната експлозија во Чернобил, 1986

“Бев во Санкт Петербург, известував за враќањето на Владимир Хоровиц, концертен пијанист кој го направи своето прво деби по враќањето после 40 години од Русија. И кога се вратив во мојот хотел да поднесам извештај за тоа, имав факс од редакција, Московската редакција на *Вашигтон Пост*, со кое се велеше дека имало мали нуклеарни несреќи во западна Украина. Се споменуваше дека имало некои жртви. Во тоа време јас бев во Русија доволно долго за да се знам дека ако велат дека има малку жртви, дека станува збор за голем инцидент кој се и дека тоа го бара моето директно внимание - и тоа го правев, околу три месеци“.

Гери Ли, поранешен дописник на Вашигтон пост во Москва

Нуклеарната експлозија во Фукушима, Март 2011

“Мерачот на радиоактивноста се зголемува, но вие не чувствувате ништо. Не се чувствува мирис, топлина, едноставно не се чувствува ништо. А тоа е, всушност, најстрашниот дел од целото патување. “

Тетсуо Цимбо, јапонски новинар и основач на веб-страницата Videonews.

Дел 2:

Известување под притисок

Општи правила кои се применуваат

Дури и кога не е мета на напад во средината на воена зона или кога не е известување од центарот на насилни демонстрации, новинарот може да биде под голем притисок. Новинарите кои истражуваат теми од јавен интерес се често ценети само од своите ретки читатели, гледачи и слушатели кои ја разбираат важноста на работата на овие новинари. Тие не се сакани од страна на криминалци, корумпирани политичари, а понекогаш дури и од страна на сопствениците на медиумите во кои тие работат, како и од некои свои колеги и уредници. Новинарите се луѓе кои се соочуваат со различни видови на притисок - необјавување на статии, обидите други да ги потплатат, закани и навреди. Тие се под притисок од луѓето со моќ во политичкото и финансиското царство, како и поради корумпираните делови од системот. Понекогаш, нивните животи се вистински кошмар, но не во соништата, туку во реалноста.

А. внатрешен притисок (колеги, претпоставени, работодавачи, сопствениците на медиумите):

Што е тоа

Во земјите на Југоисточна Европа во транзиција сопствениците на многу медиуми се поврзани во еден синџир на корупција, поврзани со политичари и тајкуни; сопственоста на медиумите им служи за цели кои немаат никаква врска со јавниот интерес. Затоа, тие не се заинтересирани за истражувачко новинарство или аналитички извештаи на теми кои се навистина важни. Во такви медиуми, уредниците не се најискусните и најкомпетентни новинари, туку продолжена рака на сопственикот; тие не се загрижени за квалитетот на медиумите на производот, туку за интересите на сопственикот. За да функционира ова без проблеми, корисни се послушните новинари, додека најдобрите професионалци се игнорираат или отворено се спречени да си ја вршат својата работа.

Еве некои од најчестите начини на работодавците, уредниците и колегите од другите медиуми кои вршат притисок врз новинарите кои се занимаваат со теми од јавен интерес:

- 1) Целосно игнорирање (или не им даваат работа) или нема објавување на приказни;
- 2) Намалување на плата;
- 3) Закана од губење на работното место;
- 4) Обиди за поткуп (на пример, зголемување на платите - се додека новинарот пишува за ирелевантни теми);
- 5) Обид да се дискредитира новинар преку други медиуми.

Како да известувате

Доколку новинарот е вработен, тешко е да се справи со ситуација во која извештаите не се објавуваат или не му се дава работа. Обично договорот за работа кај работодавачот забранува работа за други медиуми. Хонорарните новинари е потешко да се притиснат на овој начин, но тие се малку и повеќето медиуми не се заинтересирани за теми од јавен интерес. Оние кои се заинтересирани обично не се богати и не може адекватно да се надомести сериозната новинарска работа, па новинарите тешко се откажуваат од своите работни места за да работат самостојно, и покрај притисокот.

Слична ситуација се случува ако работодавачот намалува само една плата. Многу новинари мислат дека е подобро да имаат некаква плата отколку никаква. Постојат се повеќе и повеќе невработени новинари на дневна основа. Тоа е она што ја прави заканата од губење на работа еден вид ефикасна форма на притисок.

Иста или дури и поголеми плати за многу помалку работа за ирелевантни теми кои не се од јавен интерес е нешто што не треба да биде прифатено од страна на новинарите со интегритет. Сепак, може да следува и казна за отфрлање на ваква понуда, па дури и добивање отказ од работа. Практично е невозможно да се издржи таков притисок во медиумите. Преминувањето во друг медиум или хонорарната работа (freelancing) е единствениот начин да се спротивставите на овој притисок. Сепак, опциите за хонорарни новинари се ограничени.

Најдобрата заштита од притисок на работодавачот и уредниците е солидарноста, заемната поддршка на новинарите кои сакаат да работат во интерес на јавноста, лојалност кон професијата наместо лојалност кон корумпиран работодавач. Покрај тоа, новинарите за да работат слободно треба да го пријават притисокот врз нив и нивните колеги кој се врши од страна на сопствениците на медиумите.

Други медиуми кои служат за промоција и заштита на приватните интереси на нивните сопственици понекогаш директно ги напаѓаат новинарите кои работат за

јавниот интерес, тврдејќи дека работата на оние новинари е маскирана корупција, создадена за да се заштитат некои други. Не е поштеден ниту приватниот живот на новинарите. Најдобра одбрана е да се почитуваат професионалните стандарди во работата. Колегите и медиумите кои ги следат професионалните стандарди треба да застанат во одбрана на нападнатиот колега.

Примери/Претходно искуство

Уште еднаш ќе се однесуваат на искуството на Саша Лековиќ, кој ќе излезе со серија на примери од својата лична практика на работа за различни медиуми и сопственици, кои тој смета дека би можеле да бидат корисни за овој прирачник.

“По речиси десет години работа кај ист работодавач, се најдов себеси во позиција да бидам плакан исклучително добро, но притиснат од уредниците на два начина: или моите приказни не се објавуваат или се менуваат, а притоа ставен е мојот потпис на нив. Не сакајќи да го изгубам мојот интегритет, дадов отказ.

“Неколку години пред тоа бев предмет на друг метод на притисок - Намалување на договорената плата, по што реагирав со префрлување во друг весник, во сопственост на ист сопственик, каде се бараше новинар со мојот профил. После тоа немав проблеми со висината на плата. Јас можев да го решам мојот проблем на таков начин тогаш, во рамките на компанијата каде имаше ист сопственик на многу весници. Денес, во време на криза и неизвесна состојба за вработување во медиумите тоа е неспоредливо потешко.

“Неколку пати сум бил нападнат од другите медиуми, директно или индиректно. Секој пат тоа беше медиум кој постојано ги кршеше етичките и професионалните принципи, ширеше говор на омраза и вршеа притисок врз оние кои сопствениците ги сметаа за непријатели. Еден пример за индиректен напад беше стрипот во еден весник каде, под изговор за хумор, беа посочени различни лица. Во една прилика имаше лик многу сличен на мене, со името многу слично на моето, обвинет дека ми биле дадени ‘пари и момчиња’ од познат криминалец.

“Еден пример за директен напад беше една статија објавена на веб-порталот, откако јас објавив текст за оф-шор компании и перење пари. Овој текст, наводно, беше “вистинската истражувачка историја“, тврдејќи дека јас намерно посочив некои компании како виновни во мојот текст, бидејќи сум сакал да ги заштитам сопствениците на мојот медиум. Во друг случај, истиот веб - портал ме обвини дека ‘правам валкана работа во медиумите во име на еден политичар’. Најпрво, јас го игнорирав нападот, бидејќи секој кој ме знае мене веднаш би можел да каже дека тоа беше бесмислено. Во друг случај, јас користев аргументи против нападот, но преку социјалните мрежи, бидејќи тогаш веќе бев хонорарен новинар и немав поддршка од редакција и од страна на традиционалните медиуми.“

Б: Надворешен притисок (политичари, компании, рекламери, религиозни групи, криминалци/мафијаши, јавни личности):

Што е тоа

Често притисокот што доаѓа од сопствениците е, всушност, резултат на притисок од политичарите, бизнисмените, а особено големите рекламери. Политичарите, државните службеници, рекламерите или фирми/институции за кои најчесто се известува најчесто не контактираат директно со новинари, туку со сопствениците, кои потоа, пак, ги притискаат новинарите, често преку посредник - уредник. Во такви случаи новинарот има мали шанси за докажување, од каде притисокот доаѓа, или дека постои притисок на прво место. Еве некои клучни предизвици:

Моќен политичар може да се изврши притисок преку директни барања да се објави или да не се објави нешто. Исто така, на пример, тие може да се воздржат од тоа да бидат интервјуирани од страна на одредени медиуми, или да “казнат” со давање ексклузивни информации на некој друг. Државните претставници, исто така, вршат притисок врз новинарите со недавање на информации кои се законски обврзани да ги споделат.

Рекламерите можат да го намалат износот на реклами или целосно да престане рекламирање во определен медиум и на таков начин да влијаат на одлуките на сопствениците и уредниците, на пример, да се воздржат од објавување на негативни информации за нив, нивните компании и нивните партнери.

Заедно со претходно наведените видови на притисок, поткупот е многу ефикасен како и - Плаќање на скриено рекламирање, патувања и други бенефиции.

Како да известувате

Новинарот треба да ги одбие сите варијанти на поткуп или други форми на притисок, и да се придржува до професионалните стандарди во својата работа.

Не зависете од мал број на високо профилирани извори од кој било вид.

Немајте “црни точки” во професионалниот или приватниот живот. Може да станете многу ранливи.

Ако сте под притисок, но не можете да го докажете тоа јавно, нека “се рашири глас” за тоа меѓу новинарските кругови. Оние кои ве напаѓаат ќе знаат дека не се плашите од нив.

Чувајте го на безбедно кој било доказ за притисок (СМС, е-мејл, документ, аудио или видео клип) и да се сподели со некој на кој им верувате.

Во случај на непосредни притисоци од кој било вид каде е можно да се докаже, новинарот треба да ги информира здруженијата на новинари и јавноста. Ако е кривично дело (на пример, закана) ако е во прашање, полицијата треба да биде информирана.

Примери/Претходно искуство

Уште еден случај од искуството на Саша Лековиќ:

“Еднаш еден поранешен министер за внатрешни работи одби да даде интервју за весникот каде јас работев. Причината беше една од моите статии. Бидејќи написот беше целосно во согласност со професионалните стандарди, го прашав мојот уредник да ми овозможи да спроведеме интервју со министерот, откако тој се согласи да биде интервјуиран од страна на весникот повторно. Министерот освен тоа, по интервјуто инсистираше на негово ‘одобрение’, процес за кој мислеше дека дополнително ќе може да ги менува не само неговите одговори, но и моите прашања.

“Јас го повикав уредникот да го објави она што министерот го сторил и уредникот, рече дека ќе биде објавено. Сепак, тој ме излажа. Јас се побунив и, кратко после тоа, мојата плата беше намалена.”

Поплавите во Србија, 2014

Масовните поплави кои ја уништија Србија кон крајот на мај 2014 година, исто така, го изнесе на виделина притисокот и цензурата на српската влада за пласирање на информации во медиумите. Имено, српската влада воведо вонредна состојба, каде - меѓу другите слободи - “Предизвикување паника за време на вонредна состојба”, исто така, дава на властите право да приведе лица.

Како што интернет корисниците почнаа да коментираат и разменуваат информации на социјалните мрежи и блогови за поплавите, многу од нив, исто така, го критикуваа недостатокот на навремено предупредување за природна катастрофа од оваа големина и слабата реакција во некои области на владата.

Тие потоа беа приведени на сослушување од страна на полициските сили за критикување на владините напори за помош. Во исто време, блогот “Друга Страна” и порталот “Teleprompter” привремено беа оневозможени додека целиот блог на Драган Тодоровиќ беше избришан откако тој објави текст со листата на причини зошто Александар Вучиќ треба да поднесе оставка.

Како одговор на ова, новинарите и блогерите објавија заеднички блог пост (Во очи на цензурата), каде се говореше против цензурата и медиумско заплашување. Тоа беше објавено и на голем број на медиуми и блогови на 24 мај 2014 година. Според постот, властите не можат да го приведат секој кој размислува поинаку од нив, поради што полесно е да ги прогласат за “лажговци” или “луди”. Широката

распространетост и прифаќање на постот од јавноста ја принудија српската влада да обезбеди барем некои објаснувања за нејзиното однесување за време на повеќето критични денови.

В. Известување под директни закани и тужби:

Што е тоа

Еден новинар ретко е директно загрозен од страна на политичарите, рекламерите или други бизнисмени. Тие користат пософистицирани, односно претходно споменатите методи. Криминалците почесто се закануваат директно, но дури и навистина моќните криминалци преферираат да користат посредник за да му каже на новинарот да се “грижи” за она што го прави или дека знае во кое училиште нивното дете посетува настава. Најчестиот вид на луѓе кои заплашуваат, па дури и директно напаѓаат се т.н. “ситни риби” од криминално милје или обични луѓе кои се чувствуваат загрозени од страна на новинарската работа. Се разбира, само затоа што опасни криминалци не се закануваат директно не значи дека тие не организираат физички напади, па дури и убиства на новинари. Во земјите со нагласен авторитарен или тоталитарен режим директни закани и физички напади се организирани, исто така, од страна на владата. Еве некои редовни предизвици во таа област:

“Пријателски совет” или директни закани преку телефон (анонимно или јавно) е еден начин на заплашување. СМС пораки и e-mail треба да се споменат исто така, но тие не се толку чести со оглед на фактот што можат да се следат полесно.

Загрозување на членовите на семејството на новинарот е многу ефективен метод за заплашување. Тоа може да ги потресе дури и најсилните луѓе.

Заедно со криминалците, методи на заплашување се користат и од страна на тајните служби. Тие може да бидат комбинација на поткуп, уцена и директно заплашување. Владите се закануваат со апсење и наместени судски случаи.

Покрај тоа, за разлика од директни физички напади, напади и убиства од моќните криминалци и тајните служби е тешко да се докаже.

Понекогаш, медиумите се вртат против нивните новинари во такви ситуации, наместо да ги заштитат.

Како да известувате

Секоја закана и физички напад врз новинар или член на неговото семејство треба да се пријави во полиција и да се објави. Еден новинар да не се плаши да застане на неговиот / нејзиниот терен и да се спротивстави на притисокот е секогаш подобра јавна порака од тишината.

Новинарска солидарност во случаи како овој е од исклучителна важност. Секој случај на сериозни закани и физички напади треба да се направи познат на меѓународно ниво.

Сепак, не ги заборавајте советите дадени во делот за надворешен притисок.

Примери/Претходно искуство

Новинарот Саша Лековиќ добивал директни телефонски закани од криминалци, индиректни закани на членовите на семејството, неговиот автомобил со кочниците бил сомнителен, некој се обидел да го турне од патот додека возел. Тој не беше тивок за тоа и заканите завршија. Тоа е корисно кога луѓето што се закануваат знаат дека нема да бидете тивок за заканите и дека нема да го промени начинот на кој известувате и покрај заканите. Сепак, понекогаш дури и тоа не помага.

Хрватскиот колега Жељко Ператовиќ помина низ сите форми на притисок. Тој доби разни закани, беше нападнат на улица, уредниците одбија да ги објавуваат неговите статии под притисок од тајните служби и на крајот тие најдоа изговор да му дадат отказ. Никој не сакаше да го ангажира, но сепак тој не се повлече. Тој е многу активен како хонорарен новинар и блогер и продолжува да се фокусира на истата тема, дека тој е предмет на гонење од тајните служби и за нивното незаконско однесување.

Хрватскиот новинар Елена Пујиз, во времето кога таа известуваше од канцеларијата на претседателот на државата, хрватските разузнавачки служби најпрво сакаа да ја направат соучесник со нивната агенда. Кога тие не успеаја, ја уценуваа во 2004 година дека е следена и дека ќе објават снимка од нејзиниот приватен живот и ќе го отпуштат нејзиниот брат од полициските служби. Нејзината редакција се откажа од неа и таа не можеше да најде работа долго време. Сепак, таа не попусти - поднесе пријави и го доби случајот во судот по 10 години, кон крајот на 2014 година.

Новинарот од Азербејџан Кадија Исмаилова беше затворена кон крајот на 2014 година, под лажни обвиненија за “поттикнување самоубиство”, со цел да биде заплашена и казнета поради нејзините откритија на корупциски скандали на претседателот Илхан Алиев. Многу новинари напишаа протестни писма до амбасадите на Азербејџан во нивните држави и организираа протести барајќи колешката да биде ослободена, а светската мрежа на истражувачки новинари одлучи да организира продолжение на нејзината истрага. Ова е соодветен одговор на притисокот која таа го искуси.

За жал, во моментот во некои земји многу новинари се во затвор, казнети за вршење на својата работа. Во некои земји убиствата на новинари се чести. Некои новинари мора да живеат под полициска заштита. На пример, српската новинарка Бранкица Станковиќ открива криминални и корупциски скандали на највисоко ниво веќе една деценија, во емисијата „Инсајдер“ на ТВ Б92 од Белград. Таа е постојано под закана

и нарачано е нејзино убиство. Живее под полициска заштита од 2009. На тој начин таа е спречена да ја врши нејзината работа како новинар, но не се повлече. Нејзиниот тим се уште работи и таа е нивниот уредник. Таа напиша книга за се што се случи.

Писмо од затвор од Фусун Ердоган, турска новинарка кој поминала 7 години во затвор поради новинарска активност

17 јануари 2013 година

Здраво,

Моето име е Фусун Ердоган и јас го пишувам ова писмо од Гебзе (во близина на Истанбул), затворот на жените во Турција. Јас сум во брак и имам син. Имам турско и холандско државјанство. Новинар сум и отсекогаш сум работела како новинар во Истанбул од моето враќање во Турција во 1989 година, до моето апсење во 2006 година.

Јас сум веќе 7 години во затвор. Мојот случај не е завршен, но сепак на секое рочиште јавниот обвинител ги користи истите општи клиширани изговори како “врз основа на видот на криминалот и состојбата на докази” и бара континуиран притвор до следното рочиште, што обично значи три месеци подоцна. Ниту еден од овие т.н. “докази“ не е докажано дека се поврзани со мене.

Овие клишеа се прифатени од страна на судот и оваа шарада се претвора во извршување нефер судски процес од 2006 година. И сега јас чувствувам потреба да ја споделам оваа неправда со пошироката заедница. Затоа, би сакала да ги информирам лицата и / или организации за мојата ситуација, и да ја барам вашата солидарност и поддршка.

Јас сум основач и директор на *Özgür Padua* кое започна со емитување на регионално ниво, околу Истанбул и околината во 1995 година. Ова го работев и во моментот кога бев уапсена. Среди бел ден, во средината на фреквентна улица во Измир, бев насилно земена во цивилен автомобил и приведена од страна на полицајци кои беа на тајна задача на 8 септември 2006 година. Од моментот кога бев турната во тоа возило, изгубив чувство за време и местото, бидејќи бев во сендвич помеѓу предните и задните седишта, а очите ми беа врзани. Не знаев каде ме носат. Патувавме многу часа под овие услови.

По долго време, ме донесоа во една куќа и ме однесоа на вториот кат. Од мене беше побарано да легнам на ист начин до другите лица кои беа на подот со лицето надолу. Кога одбив, насилно ме турнаа надолу.

Во текот на процесот, имав рани на колената и лактите, кои се документирани во форензички извештај. По снимањето со камера, ме одведоа во еден автомобил. Не знам точно колку време беше тоа, но мора да било доцна, бидејќи веќе беше темно, а уличните и светлата по домовите беа запалени.

Конечно разбрав каде кога го видов знакот на полициската станица; Бев во Назили. Ја минав нокта на дрвена клупа врзана со лисиди на едната рака. Многу рано наутро, бев ставена во необележано возило со кое требаше да ме однесат во Истанбул. По четири дена притвор од страна на полицијата, бев во судот на 12 септември, 2006 година, му реков на обвинителот дека нема да дадам какво било сведоштво без да ја знам причината за мојот притвор. Мојот адвокат, исто така, не можеше да ме брани од истата причина. На тој ден, бев уапсена.

Поради клаузулата “доверливо” на мојата датотека, немав информации споделени од страна на судот до летото 2007 година. Ниту мојот адвокат не можеше да ги добие сите информации во врска со обвиненијата.

Во текот на летото во 2007 година обвинението беше ставено на располагање и првото рочиште се одржа на 26 октомври, 2007. Сепак, полициските извештаи беа непотполни; Како резултат на тоа, не бев во можност да се бранам, се до третото рочиште во 2008. Значи, тоа значеше дека бев чувана во затвор точно две години без да знам зошто бев уапсена. Посакувам мојата виктимизација да се завршеше таму.

За жал, од 2008 година, системот продолжи да ме задржува во затвор врз основа на компјутерски извештај подготвен од страна на полицијата како главен доказ. Од сите менаџери на приватните радио станици се бараше од страна на RTUK (англиски: Radio and Television Supreme Council) да обезбеди копија од информациите на Бирото на Директоратот за односи со јавност во полициска станица

Типот на информации ги вклучуваше нашите ажурирани информации за домот и работата адреси / телефонски броеви. Истанбулската полицијата веќе знаеше каде живеам и што работам. Полицијата нема причина да ме киднапира среде улица во Измир, додека бев на работа поврзана со патување. Единствената причина на која помислив е дека полицијата ме поврзала со нивна тековна активност која ја спроведувала во тоа време.

Операцијата против нелегална организација!

Мојот сопруг новинар и неговиот помошник, исто така, беа земени во притвор од страна на полицијата како дел од оваа операција. Во реалноста, имаше само една вистинска причина за нашето апсење: полицијата се обидуваше да ги заплаши членовите на прогресивни, самостојни, демократски и алтернативни медиуми. Во неколку збора, која било опозиција (радија, весници) на постоечкиот систем треба да бидат замолчени. Како што знаат и многумина од вас, не сум сама и денес во затворите има голем број на новинари .

Значи, што е мојот криминал? Јас сум обвинета дека сум лидер на нелегална организација и обвинителот бара доживотен затвор, без право на помилување. За суровата казна како оваа треба да се очекуваат многу силни докази.

Ја проучував секоја папка (околу 40 досиеја и илјадници страници). Сепак, не најдов каков било конкретен доказ против мене. Во целото обвинение од 300 страници немаше материјални докази против мене. Единствените информации во обвинението беа поврзани со моето барање за регистрирање.

Да, бев основач и директор на *Özgür радио*. Сите мои активности се одржуваа пред очите на јавноста. Зошто полицијата не го претресе мојот дом и работното место веднаш ако бев член на Централниот комитет на нелегална организација? Тие направиле пребарување две недели по моето апсење, на 21 септември. Нема докази во досиејата поврзани со ова пребарување.

Сега, што е тоа во овие досиеја што се користи како доказ против мене? Имаше два документи. Главниот беше неколку страници (седум страници, за да биде точно) компјутерски преставени резултати од страна на полицијата. Наводно, моето име и презиме е вклучено на дното на овие страници. Тоа е се! Без оглед на фактот дека не постојат докази кои покажуваат дека јас сум ги подготвувала овие страници, ниту потврда на потпис ниту отпечатоци од прсти од мене е утврдено.

Полицијата тврди дека овие страници биле најдени во куќата во селото Осаклар, Nazilli и дека се резултати на компјутери во сопственост на илегална организација. Како овие наречени “докази” биле собрани? Дури и од сведочењето на полицајците во судот, стана многу јасно дека овие страници не беа собрани во согласност со протоколот кој го налага законот.

Во тоа време на пребарување во селото, селскиот старешина треба да биде присутен како сведок. Сепак, селскиот старешина дошол долго време по пребарување, веќе откако тоа било завршено и било побарано од него да потпише дека го видел целиот материјал.

Мојот дел од овие седум страници вклучува информации за законските демонстрации и проценки на овие настани што се случија во различни градови на Турција во 2005 година. Во прилог на овие страници, има уште еден документ кој беше направен од броеви и повторно моето име беше на дното. Вкупно седум линии! Овој документ беше искористен за да ме обвинат како главен финансиски офицер, и беше објавен на 1 ноември 2007 година.

Како резултат на тоа, биле испитани банкарските сметки и / или средствата што ми припаѓаат мене, на мојот сопруг и блиски роднини. Дури во февруари 2009 година Антитерористичката единица на Истанбулската полиција спроведе операција и уапси голем број луѓе, вклучувајќи го сметководителот, секретарката, персоналот за хигиена и ко-основачот на *Özgür радио*, како и внукот на мојот сопруг, сметководителот на весникот каде што работеше мојот сопруг, и некои други луѓе што дури и немаа никаква поврзаност.

Сите овие обвинети беа ослободени кога беа одведени во судот. Во моментот, случајот е пред Високиот суд на Апелација. Обвинителот смета дека овие два

документи се доволни за да ме прогласат како лидер на нелегална организација и ме обвинуваат за доживотен затвор без можност за помилување.

Следните дополнителни информации во врска со моето минато се, исто така, вклучени во датотеката: Бев притворена и уапсена во 1996 година и веднаш по првото рочиште бев ослободена. Обвиненијата за помагање и поттикнување беа повлечени. Во една друга ситуација, исто така бев притворена откако учествував во соопштението за јавноста за масакрот на затворениците во Анкара во Ulucanlar затворот.

Тука е официјалната верзија на обвиненијата на страница 226 од обвинението:

“... Се обиде да го измени уставниот поредок на Републиката; да биде администратор и исто така член на Централниот комитет; да биде одговорна за финансиите и правни активности на нелегална организација; да се биде одговорен како принципиелен сторител за сите злосторства извршени од страна на организацијата и нејзините други членови, според турскиот Кривичен законик (ТСК) 220/5 во врска со ТСК 314/3 ..“

Да, тоа е тоа! Ништо помалку, ништо повеќе! Јас сум била во затвор за последните 6,5 години. Дали е ова правда? Значи, ниту полицијата, ниту обвинителот може да обезбеди никакви конкретни докази за моето вклучување на каква било незаконска активност. Врз основа на документот подготвен од страна на полицијата, јас сум првично прогласена за администратор на организацијата и сум правела активности на неа.

Се обидов да го сумирам насилниот третман на кој бев изложена и сите обвинувања против мене од страна на обвинителот. На врвот на сите овие правни прашања, се соочувам со некои здравствени проблеми од моето апсење: висок крвен притисок, хепатитис Б, цисти во двете гради и зголемување на миопија (од -2,5 до 5,0).

Како да не беше тоа доволно, ми беше дијагностициран рак на тироидната жлезда и бев третирана на 13 ноември 2012 година. Сега сум подложна на терапија и дури не сакам да ги споменувам другите проблеми со кои се соочувам.

Од сите горенаведени причини мојот притвор не може да се смета како мерка на обезбедување од страна на обвинителството, туку тоа стана извршување! Оваа неправда против мене мора да биде јавно објавена и треба да се надмине. Сите мои права треба да се реконституираат. За ова, јас повикувам поединци и / или организации да покажат солидарност со мене и да биде мојот глас таму, каде и да сте во светот.

Јас би сакал да ви се заблагодарам за вашиот интерес, емпатијата, и идната поддршка. Мои драги, следното рочиште е на 12 март 2013 година, во 10 часот во Кривичниот суд во Чаглајан, Истанбул. Се надевам дека ќе видам некој од вас таму.

Со почит и поздрав до сите вас,

Fusun Ердоган
Мојата адреса:
Kapali KadinNapishanesi A7
Гебзе-Кочаели
Турција

Нападот на дневникот *Apple* во Хонг Конг

Една директна закана за медиуми што се случи во Хонг Конг во раните утрински часови на 12 јануари 2015 година беше кога напаѓачи фрлија мали бомби во зградата на дневникот *Apple* во Tsang Кван О и во куката на сопственикот, Џими Лаи е во Но Ман Tin во Kowloon. По нападот, два изгорени автомобили беа откриени во различни делови на Хонг Конг.

Неколку часа по нападот, разбојник украде голема количина на весникот *Apple* од продавач во Hung Hom, Kowloon, пред да излезе надвор. Подоцна полицијата го откри крадецот во автомобил и отворила оган врз него откако беше потврдено дека тој се обидува да ги прегазии. Во инцидентот беше повреден еден полицаец.

Тоа не е прв пример во кој биле загрозувани весникот *Apple* и неговите вработени. Најмалку четири медиумски работници биле напаѓани или добиле смртни закани во Хонг Конг во 2014 година, исто така ова е трет инцидент во кој лицето Џими Лаи беше напаѓано од 1993 година до денес и виновникот не е пронајден.

(Извор: Меѓународната федерација на новинари / веб-страница)

Чарли Хебдо (Charlie Hebdo) напади: “Тоа е масакр, крвопролевање. Сите се мртви”

Единаесет и триесет часот, во Париз. Корин Реј, позната како Коко, карикатурист кој работи за францускиот сатиричен магазин *Чарли Хебдо*, само што ја зеде својата ќерка од блискиот дневен престој за деца. “Кога стигнав до влезната врата на зградата на списанието со неа, две маскирани и вооружени лица ни се заканија - насилно”, рече таа. “Сакаа да влезат внатре, да се качат горе. Го внесов кодот за отворање на вратата... Зборуваа совршен француски јазик. Рекоа дека се од Ал-Каеда.”

Канцелариите на *Чарли Хебдо* се на ул.Никола Апперт бр.10, тоа е една непозната ниска зграда, во овој дел се наоѓаат објекти со ниска кирија, а нивните испукани крем фасади се покриени со нова боја и со графити кои се присутни во овој единаесетти округ.

Реј призна дека напаѓачите биле надвор, носејќи калашникови, а имало и трет човек во црн Цитроен - со регистарски број CW 518 XV - со темно-затемнети прозорци. Си ја знаеја својата работа, полицијата соопшти: тие носеле маскирни маски и оклопни елечи; знаеја да ракуваат со своето оружје професионално; тие “ дојдоа смирено и беа решителни“.

Го избраа и својот миг. Среда наутро е ден на објавување на *Чарли Хебдо*, како и ден каде се случува уредувачката конференција на вработените. Во внатрешноста на вториот кат во конференциската сала, околу 15 членови на персоналот - карикатуристи, уредници, писатели - се собраа на пладневна средба, вклучувајќи и четири од најпознатите имиња на списанието: карикатуристите Cabu, Wolinski и Tignous како и уредникот на списанието од 2012 година, карикатуристот Stéphane Charbonnier, познат како Charb.

Но, сведоци на крвопролевањето од внатрешноста на зградата велат дека напаѓачите се чинеше на прв поглед дека не се сигурни каде да одат. Според твитовите од Yves Cresson, кој работи за медиумската продукција Bayoo во близина на *Чарли Хебдо*, двајцата напаѓачи, најпрво, влегле во неговите канцеларии.

“Во 11:25, искористувајќи ја поштарката, двајца вооружени мажи облечени со маскирни маски влегоа во нашите канцеларии,” напиша на Твитер тој. “Тие беа во потрага по *Чарли*“. Cresson рече дека мажите истрелале два куршуми, кои поминале низ врата и прозорецот.

Еден сведок за *Liberation* изјави дека тие го прашале рецепционерот во кои канцеларии се наоѓа *Чарли Хебдо*. Неименувана жена која работи во канцеларијата, на вториот кат, низ ходникот од *Чарли Хебдо*, изјави за радио *Франс Инфо* дека таа и нејзините колеги прв пат слушнале силни пукотници. Тогаш некој само се внесе низ вратата на нашата канцеларија, во еден потег, и побара да знае каде е *Чарли Хебдо*. Тој имаше пушка. Ние се повлекохме. По неговото заминување, слушнахме пукотници. Отидовме на прозорците: имаше двајца мажи кои бегаат, со оружје ... Тие пукаа надвор и пукаа повторно “.

(Извор: *The Guardian*, среда 7 јануари, 2015 година)

Дел 3:

Основни принципи на етичкото и објективно новинарство

Според Здружението на професионални новинари, најугледната организација на професионални новинари во Соединетите Американски Држави, четирите основни принципи за етичко новинарство се следниве:

- 1) Потрага по вистината и известување за истата;
- 2) Минимизирање на штетата;
- 3) Независно дејствување;
- 4) Одговорност и транспарентност

Во прилог на тоа, професионалниот новинар мора да се обиде во сите околности и со сите средства да остане непристрасен и да известува само за она што е во неговото / нејзиното внимание. Ако ние според тоа, се обидеме да создадеме дефиниција за етичко и објективно новинарство треба да се вклучи следново: етичкото и објективното новинарство ги вклучува основните вредности што треба да се имаат, се со цел новинарот да ги извршува должностите на што е можно попрофесионален начин. Ако елаборираме понатаму за ова, професионалниот новинар секогаш треба да биде способен да:

- а) Објасни етички одлуки и процеси на публиката,
- б) Поттикне и да не избегне дијалог со публиката и другите страни кои се директно поврзани со нејзината / неговата работа,
- в) Да одговори брзо на прашања во врска со точноста, јасноста и праведноста,
- г) Да ги признае грешките и да ги поправи брзо и видно,
- д) Да ги објасни корекциите и појаснувањата внимателно и јасно,

Во исто време, тој/таа треба веднаш да посочи неетичко однесување во новинарството, да ги вклучи новинарските и синдикалните организации, и да дејствува во согласност со истите високи стандарди кои се очекуваат од другите. Дали сето ова изгледа и звучи премногу теоретски? Можеби е така, затоа ајде да се обидеме да ги појасниме овие работи со давање на конкретни примери на она што треба да прави и она што треба да се избегне.

A. Корупција:

Што е тоа

Корупцијата е појава која не бара многу анализи. Речиси сите од секој дел од светот имаат најмалку еден пример за тоа да известат. Непотребно е да се каже дека тоа стана основна обврска на новинарите, да ги идентификуваат изворите на корупцијата и да ги споделат со јавноста. Но, што е со корупцијата во медиумите? Медиумите и нивните службеници се често опишани како “огледало на општеството”, што значи дека тие не можат да останат имуни на патологијата од која секое општество страда. Така, еден од главните проблеми и предизвици на секое општество и медиумите е корупцијата. Но што всушност значи корупција во медиумите? Кои новинари треба да се нарекуваат “корумпирани“, и зошто?

Одговорот на овие прашања никогаш не е едноставен. За речиси сите, корупцијата е прифаќањето на подарок во замена за убава приказна или едноставно патување платено на новинарот од страна на приватна корпорација. За повеќето, тоа претставува и огромни суми на пари кон медиумите за огласување со цел спречување на медиумот да известува против рекламерот.

Додека известувањето за корумпирани системи, во државна или друга организација / тело (надворешна корупција) се чини релативно едноставно, тоа не е така. Треба да се имаат во предвид специфичните околности со кои новинарот мора да се соочи пред известувањето (колку демократска или авторитарна е владата, колку се развиени средствата на граѓанското општество, колку се ефикасни средствата кои се користат за борба против корупцијата).

Уште поголем предизвик е известувањето за корупција во медиумската професија (внатрешна корупција), од очигледни причини (страв да се остане невработен, поврзаност со колеги итн).

Во двата случаи, тоа бара разумност, објективен став и апсолутна посветеност на горенаведените принципи.

Како да известувате

Известување за надворешна корупција

Еден новинар мора секогаш да ги применува следниве тактики:

Бидете свесни за потребата да служите како „кучиња чувари“ на јавниот интерес и работењето на владата.

Осигурајте се дека јавниот бизнис се одвива отворено, и дека јавните книги се отворени за сите.

Обезбедете контекст. Бидете посебно внимателни да не погрешите преку премногу едноставен извештај за јавноста, погледнете го повторно извештајот и сумирајте. Соберете се, ажурирајте ги информациите во текот на веста.

Идентификувајте јасни извори. Јавноста има право на што повеќе информации со цел да ја процени сигурноста и мотивите на изворите. Во случај на анонимност, темелно објаснете зошто тоа е така. Контрадикторно е да известувате за корупцијата, а во исто време се прикријат информациите без значајна причина за тоа.

Ревносно барајте информации со цел да одговорите на критиките и обвинувањата за лошото работење.

Бидете внимателни и храбри кон оние кои ги сметате за одговорни. Дадете им глас на безгласните.

Поддржете граѓански размени на мислења, дури и оние ставови дека тој / таа не се согласува.

Избегнувајте стереотипи. Новинарите треба да ги испитаат начините на своите вредности и искуства кога ја креираат својата информација.

Обезбедете пристап до изворите на информации, кога се релевантни и соодветни.

Никогаш намерно не ги нарушувајте фактите или контекстот и вклучете визуелна информација.

Дајте повеќе глас на послабите, погрешно толкуваните кои се погодени од корупција, а не на оние кои ја одобруваат корупцијата и кои се правдаат што се дел од тоа.

Внатрешна корупција

Новинарот секогаш треба да има на ум дека неговата / нејзината најголема примарна обврска е да служи на јавноста, а не на колегите, пријателите или работодавецот. Затоа:

Тој / таа треба да избегне конфликт на интереси, реални или претпоставени и да предвиди евентуални конфликти.

Во исто време, во секоја пригода да одбие подароци, услуги, секоја форма на готовина, бесплатно патување и посебен третман, и да се избегне било која друга надворешна активност која може да го загрози интегритетот или непристрасноста, или да наштети на нејзиниот / неговиот кредибилитет.

Да нема привилегиран третман кон рекламери, донатори или некои други, и да се спротивстави на внатрешен и надворешен притисок кој влијае на известувањето.

Да прави разлика меѓу вести и реклами и да е против чудни “хибриди” кои ја замајуваат јавноста. Во исто време спонзорираната содржина секогаш треба да е јасно означена.

Примери/Претходно искуство

Кон почетокот на јануари 2015 година, Балканската мрежа за истражувачко новинарство (БИРН) објави сторија за начинот на кој државната компанија за електрична енергија на Србија „Електропривреда Србије“, додели тендер за реновирање на „Тамнава“ рудникот на конзорциум со никакво претходно искуство во вакви активности, со што значително ја зголеми вкупната цена. Српскиот премиер Александар Вучиќ не само што ја осуди приказната како лага и новинарите на БИРН како лажговци, но и ја обвини Мрежата за добивање пари од ЕУ за да зборува против српската власт. БИРН ги отфрли обвинувањата на Вучиќ тврдејќи дека извештајот е 100% точен додека во исто време инцидентот предизвика остра изјава од ЕУ, која ја повика српската Влада да не ги задушува критиките од медиумите.

Б. Како да се избегнат и поправат грешките

Што е тоа

Грешките се во човековата природа или подобро кажано, само оние кои не работат ништо не прават грешки. А, професионален новинар, кој се соочува цело време со рокови, сите видови на притисок, сомнежите за кредибилитетот на нејзините / неговите извори, е склон кон правење на грешки, без разлика дали станува збор за новинар, главен уредник или колумнист.

Главните причини за вообичаени и невообичаени новинарски грешки се:

- Недостаток на време за двојна проверка,
- Премногу кратки рокови,
- Лажни / неточни информации,
- Притисок од претпоставените,
- Премногу доверба во сопствените способности и инстинкти,
- Валкана игра.

Сите, освен последната причина во претходната листа спаѓаат во категоријата на ненамерни грешки а „валкана игра“ настанува кога новинарот однапред знае дека тој / таа со објавување на неточни информации намерно ќе создаде погрешен впечаток и / или ќе наштети на поединец или организација. Овој вид на „грешки“ се директно во спротивност со основните принципи на професијата како што е опишано претходно за кои треба и да се има последици. Сите други грешки, без оглед колку се сериозни, може да се коригираат и да бидат поправени.

Како да се избегнат и поправат

Пред се, професионалниот новинар секогаш треба да има на ум дека не постојат оправдувања за објавување на неточни или лажни информации. Јавноста, работодавачите и колегите може да простат грешка, но, најверојатно, нема да се заборава лесно. Затоа, секогаш е подобро да не се известува за нешто што ако се нема 100% сигурност.

Грешки секогаш ќе се прават па затоа е добро да се знае како да се постапи во таква ситуација. Првиот чекор е секако да се признае грешката и да се коригира тоа брзо и видливо. Покрај тоа, секогаш е неопходно да се објасни корекцијата и да се разјасни приказната внимателно и јасно. Ако има потреба од објава на исправка тоа веднаш треба да биде направено без размислувања и да биде тоа автентично пренесено без дополнителни коментари.

Примери/Претходно искуство

Ова се некои од примерите на исправки на грешките во согласност со горенаведените принципи:

Њујорк тајмс

“Една статија од неделата за дипломатскиот живот на Џ. Кристофер Стивенс, американскиот амбасадор во Либија, кој беше убиен во нападот минатата недела, беше нецелосна на сметка на г-дин Стивенс дадена на состанокот помеѓу Сесилија Саркози, тогаш сопруга на францускиот претседател, со либискиот диктатор полковникот Моамерел-Гадафи во 2007 година. Додека г-дин Стивенс пренесе озборувања дека Гадафи ја отворил својата наметка (облека) за време на средбата и бил гола под неа, поранешната госпоѓа Саркози, сега г-ѓа Атиас, вели дека г-дин Стивенс не бил присутен на состанокот и дека тоа е анегдота и не е точно.

Во написот, исто така погрешно е наведена државата во која г-дин Стивенс служел со поранешниот дипломат, Џон Бел. Тие беа во Египет, а не во Сирија.“

(Недела 18 ноември, 2012 година)

Гардијан

“Во една статија за бројот на хомосексуалци кои се членови на Конзервативната партија, Еван Дејвис, авторот, се послужи со белешки од страна на Бен Фентон, новинар од „FT“. Тоа беше грешка: Дејвис имаше намера да го цитира Бен Фурнивал, поранешниот претседател на Организацијата на лезбејки, хомосексуалци, бисексуалци и транссексуалци- група „ParliOut“. Ние сме среќни да истакнеме дека Фентон нема никаков придонес во овој прилог и дека Дејвис немал причина да го

вклучи Fenton кој пак ни нема когаш дадени јавни индикации за неговата политичка наклонетост. Гардијан жали за грешката“.

(Мило ми е да сум Тори, 21 април 2012, страна 37, Викенд)

Економист

“Вредноста на добар уредник“ (7-ми јануари), ние несвесно го прикажавме Исуса Росентал од Универзитетот во Порторико како г-ѓа Розентал. Родовата идентификација беше наменета за неговиот колега, Сандра Гарет. Извинувања кон нив.”

The Sun

“Известување на Хилсбороу трагедијата на *The Sun* пред 23 години е без сомнение најцрниот ден во историјата на овој весник.

Според извештајот на Хилсбороу од Независната комисија лежи срамен обид од страна на Јужен Јоркшир, полицијата да ја скрие својата вина со повеќе лаги. Тоа ја нагласува усогласена кампања од високите офицери да клеветат невини со фабрикување на сензациони тврдења за навивачите на Ливерпул - и потоа со тоа да ги хранат медиумите.

Тоа е вечното дискредитирање на угледот на *The Sun* што извести за овие дезинформации за лошата репутација на фановите Ливерпул вклучувајќи ги и 96те жртви.

Денес ние безрезервно им се извинуваме на жртвите на Хилсбороу, нивните семејства, приврзаниците на Ливерпул, градот на Ливерпул и сите наши читатели за тие погрешни проценки.

Улогата на весникот е да се открие неправда. За да се испитаат форензички тврдењата од страна на оние кои се во позиција на моќ.

Во известување на последиците од трагедијата на Хилсбороу ние не успеавме.”

Забелешка: весникот се извини на насловната страница во четврток 13 септември, 2012

И еден пример на недоволно извинување доаѓа од медиумски гигант како *BBC* и неговата *Панорама за Северна Кореја*, ТВ пренос

“Откривање на приказни во тешки или опасни места е една од најголемите предности на *BBC*. Имаше вистински јавен интерес во правењето на оваа програма во Северна Кореја, но, *BBC* не успеа да се осигура дека сите млади луѓе кои патуваа

на *Панорама за Северна Кореја* се доволно свесни за било какви потенцијални ризици. Ова е сериозен неуспех, и *БиБиСи* се извинува на своите корисници.“

(Понеделник, април 17, 2014)

Иако телевизијата призна за грешките и се извини, не успеа да го стори “во етер” и покрај фактот дека неуспехот се случи на нивната ТВ-програма. Наместо вакво извинување тоа беше ограничено со кратка, напишана изјава.

В. Известување под влијание на етничка, јазична, културна, политичка и спортска припадност

Што е тоа

Новинарите, како дел од поширокото општество, се исто така предмет на етнички, јазични, политички и други припадности. Ова е нешто сосема нормално и тие имаат право да бидат поврзани со тоа што тие го сакаат. Но проблемите почнуваат кога тоа продира директно или индиректно во нивната работа. Според принципите на етичкото и објективното новинарство, ова е строго е не дозволено. Но, колку е лесно е да се избегне?

Главниот предизвик, се разбира е дека новинарот мора да се дистанцира од било која припадност и ова не е лесно. Човек, на пример, кој учи во училиште каде соседната земја отсекогаш сакала да го повреди е склон да известува лесно против сета она што доаѓа од таа земја. Еден новинар поврзан со политичка партија, смета дека е тешко да се изрази со негативни ставови за политички несогласување додека поддржувач на спортски тим, исто така, може да имаат тенденција да известува во корист на тимот.

Како да известувате

Очигледно е дека новинарот не може да ја избегне етничката и јазичната припадност. Професионалец, сепак, мора по секоја цена да избегне политичка припадност. Се разбира, тоа е уште еден предизвик да остане објективен.

Тој/таа треба да:

- Избегнува конфликти на интереси, реални или претпоставени.
- Остане независен од групи кои може да го загрозат интегритетот или да направат штета на кредибилитетот.

- Открие неизбежни судири на интереси.
- Биде внимателен и храбар кон оние со моќ.
- Препознава застапување и новинарско известување. Анализата и коментарот треба да бидат означени, а не толкувани како факти или контекст.
- Препознава посебна обврска дека јавните трошења и владини извештаи се отворени за инспекција.

Целосната објективност може да биде невозможна, но непристрасноста треба да биде примарна цел. Дури и оние кои се платени да има ставови, а не само да известуваат - колумнисти, уводничарите, ток-шоу домаќини, блогери—во најмала рака треба да бидат свесни за сите релевантни точки на перцепција и да им го обезбедат тоа на своите читатели и гледачи.

Особено за новинари кои покриваат политички и / или спортски случувања, нивниот главен индикатор треба да биде непристрасност. Ако тие не можат да бидат објективни, тие треба веднаш да побараат да биде изземени пред да направат грешки со кои сигурно би го загрозиле сопствениот кредибилитет и кредибилитетот на нивниот работодавач. Ова не значи дека еден новинар треба да оди во друга крајност, избегнувајќи дури и да гласа. Но, како што е во прашање кредибилитетот, непристрасноста едноставно е *sine-qua-non*.

Истото важи и кога станува збор за прашања поврзани со семејства и блиски односи, што можат да создадат уште еден сет на етички дилеми. Еден новинар по секоја цена треба да одбие да ги покрие сите јавни активности на овие лица. Ако не, многу е веројатно да се заокружи со “стигмата” на протекционизмот дури и ако не превзема ништо.

И што ќе прави новинар кога тој / таа работи во весник / телевизија / радио / портал кој има јасна политичка, спортска или друга припадност? Ова е тешко прашање, бидејќи не може многу да се направи. Јасната уредувачка политика, позната меѓу секој вработен и на јавноста, може да реши некои од прашањата што ќе се случи, но сигурно не сите. Медиумите треба да бидат охрабрени да ги поддржат кандидатите или партиите, ако не постои друг начин. Ова е практика присутна најчесто во Северна Америка и на некој начин го олеснува товарот кој новинарот треба да го носи. Допуштајќи на читателите / гледачите да знаат кои кандидати ги подржуваат со тоа ја споделуваат визијата на весникот и тоа е дел од таа дискусија. Што треба професионалниот новинар да направи, е сепак, да ја користи секоја можност соодветно да ја објаснува разликата помеѓу вести и мислење.

Новинарските здруженија и синдикати, исто така, мора да играат клучна улога тука со притискање на нивните членови и на работодавците видливо да ги применуваат стандардите и за создавање поздрава работна средина.

Примери/Претходно искуство

Добра практика

Уредникот/издавачот на Денвер весникот еднаш им рече на своите вработени да не присуствуваат на концертот чии приноси беа донирани од страна на групата за кандидатот за Сенатот на САД. Ова се примени кон сите вработени, од редакцијата до дистрибуцијата.

Интерниот етички кодекс на медиумите во Северна Америка како *НПР* и *АБЦ* забранува новинари да учествуваат во маршеви и протести што се однесуваат на прашања кога овие медиуми вршат покритие, што значи дека речиси на сè.

Лоша пракса

Како медиумите што се под државна контрола како *БиБиСи* или *Ел Паис* известуваа за референдумите во Шкотска и Каталонија.

Како грчките медиуми известуваа во врска со Турција и со Република Македонија. Анонимен глас се користи од страна на сите главни (мејнстрим) медиуми, осудувајќи и именување се што доаѓа од овие земји како провокација против Грција и/или Кипар. И покрај нивната политичка ориентација, грчките медиуми се чини дека се адаптираа без резервации кон официјалната надворешна политика на грчката држава.

Дел 4:

Предизвици на новите технологии

Ситуацијата денес е сосема поинаква отколку во претходните децении. Лап-топ компјутери, дигитални камери, па дури и минијатурни, камери кои снимаат со висок квалитет и паметни телефони, високо софистицирана технологија и безжичен интернет им овозможи на новинарите да испраќаат текст, слики и видео материјал практично од линијата на фронтот на бојното поле во реално време. Огромна предност за новинарите кои известуваат од воена зона денес, како и известувањето во целина во споредба со пред само дваесет години.

Сепак, како и секој технолошки напредок, и ова има свои недостатоци. Сега е многу полесно да се следат активности на новинарите, вклучувајќи ги и оние кои известуваат од воени зони. Полесно е да се следат каде тие се движат, со кој тие комуницираат какви информации чуваат во нивните лап-топ компјутери или телефони. Како резултат на тоа, факт е дека безбедносните и разузнавачките служби и сите други заинтересирани кои располагаат со потребната опрема (што не секогаш е скапа или комплицирана за ракување) може да го загрози новинарот или да му се упатуваат закани.

Тоа е причината зошто лаптопот или паметните телефони во воена зона треба да содржат што е можно помалку доверливи податоци. Таквите податоци може да наштетат на вашата работа и другите луѓе, ако се најдат во рацете на некој малициозен. Сите имиња, телефонски броеви и други информации неопходни за работа во областа треба да бидат напишани на парче хартија ако не можат да се запаметат (и, ако е можно да се кодирани), и да се чуваат во една скриена преграда во ранец, вашата облека или чевлите. Кодот може да биде едноставен, но важно е дека вие сте оној кој го создал.

На пример, можете да ги запишувате броевите на следниот начин: 0 може да биде код за 1, 9 за 2 итн имиња можат да бидат напишани како прекари или, уште подобро, како концепти кои ве потсетуваат на одредена личност. На пример, можете да го користите зборот „бинго“ за некој поврзан со награди, натпревари, „агол“ за некој кој живее на аголот и др. Однесувањето на овој начин ќе биде за вас и за луѓето кои ги контактирате побезбеден. Иако овој метод изгледа како примитивен, тој е многу ефикасен.

Во секој случај, располагајте со што е можно помалку податоци во комуникациските уреди во воена зона. Секогаш кога ќе испратите некои важни и доверливи информации или ќе добиете избришете ги информациите од вашиот уред. Сепак,

имајте некои податоци на вашите уреди - без да имате слики, видеа или документи со што нема да сте сомнителни. Постои опција да се подели меморијата на вашиот уред на начин на кој дел од нејзината содржина е видлива за сите, а дел е достапен само со пристап со посебен код. Последните верзии на мобилни оперативни системи (IOS и Андроид) дозволуваат на корисниците да ги криптираат сите информации зачувани во своите мобилни уреди, со високо дополнително ниво на безбедност.

Во многу земји, владите применуваат системи за филтрирање на интернетот. Особено за време на конфликти или масовни протести или јавни собири (на пр. Во Турција за време на протестите во паркот Gezi 2013) со што текот на информациите може да бидат отежнати.

Еве некои начини за надминување на веб цензура:

Веб прокси (Web proxy) услуги

Веб прокси услугите најчесто се користат за да се скрие вашата IP адреса како начин да сурфате на интернет анонимно, со што се заштитува вашата приватност на интернет. Покрај тоа, можете да ги заобиколите интернет филтри и „firewalls“ со веб прокси, овозможувајќи да ви се деблокираат сајтови како ЈуТјуб, Фејсбук, Твитер, и така натаму, кои вообичаено се блокирани во некои земји.

Кога користите веб прокси за пристап до сајт, на веб-сајтот што го посетувате ќе видите IP адреса на прокси наместо на IP адресата на Вашиот компјутер, со што сте пријавени како анонимен.

Постојат стотици бесплатни веб прокси услуги што може да ви ги обезбедат овие бенефиции. Но, постојат безбедносни ризици за користење на слободни веб прокси услугите.

Кога користите веб прокси, сите чувствителни податоци кои се пренесуваат преку прокси не се безбедни. Затоа, со користење на веб прокси станувате ранливи на хакери кои можат да ги крадат вашите лозинки или други чувствителни информации.

Повеќе информации има на http://en.cship.org/wiki/Main_Page или, пак, обратете се на некој поискусен што може да го постави ова на вашите мобилни уреди.

VPN услуги

VPN или Виртуелна Приватна Мрежа е мрежна конекција која ви овозможува да создадете безбедна конекција преку интернетот за приватни мрежи од мобилна локација. Со VPN, сите мрежни сообраќаи (податоци, глас и видео) одат преку безбеден тунел меѓу виртуелен домаќин уред (клиент) и серверите на провајдерот на VPN која е криптирана.

VPN технологијата користи комбинација на карактеристики како што се енкрипција, тунелирање протоколи, херметички податоци, и сертификирани врски со цел обезбедување безбедна врска до приватни мрежи и заштита на вашиот идентитет.

Со текот на времето, VPN еволуираше на ниво да обезбеди комуникација помеѓу секој уред на интернет. Денес, со користење на VPN е повеќе популарно меѓу новинарите како средство за заштита на приватноста на интернет како и да добијат неограничен пристап до содржини или веб-сајтови кои инаку се блокирани или цензурирани.

Тор услуги (Torservices)

Тор е слободен софтвер и отворена мрежа која ви помага да се одбраните од анализа на сообраќајот, форма на надзор над мрежата што ја загрозува личната слобода и приватност, доверливите, деловните активности и односи, и државната безбедност. Нај едноставен начин за користење на Тор е симнување на TorBrowser (<https://www.torproject.org/download/download-easy.html.en>) што е автономен веб прелистувач кој обезбедува се што ви треба за безбедно да пребарувате на интернет.

Новите технологии се многу корисни за новинари, но исто така многу предизвикувачки. На пример, новинарите кои работат во воени зони или известуваат за било кој друг вид на конфликти, природни катастрофи итн. треба да имаат на ум дека цело време многу различни интереси се вклучени - некои за да се скрие причина за катастрофата, смрт или големи грешки од било каков вид, некои за да се скријат трагичните резултати од она што се случило. Слична е ситуацијата и за истражувачките новинари кои сакаат да одат во длабочина во истражувања за кривични случаи, корупција итн. Тие можат да бидат цели, дури и ако тие не се присутни во конфликтните зони.

Во сите случаи новинарите мора да ги обезбедат своите врски со други новинари или извори. Има многу техники кои им овозможуваат на медиумските работници да избегнат да им се прислушуваат нивните телефони и да им се следат онлајн комуникациите.

За да го сторат тоа новинарите мора да имаат посебни знаења, вештини и алатки. Не е лесно да се има се тоа. Поголемиот дел од новинарите се потпираат на знаењата од своите колеги дел од новинарската заедница. Дури постојат и специјализирани мрежи за таа намена. Сепак, секој новинар треба да користи некои едноставни трикови и совети со цел да си ја заштити својата комуникација.

На пример, алтернативни е-мејл адреси кои се користат само од страна на луѓе кои решиле да комуницираат едни со други. Еден од триковите е „running IP address“ која им овозможува на корисниците да се претстават како да работат во различни земји, а всушност цело време се во иста соба. Менување на IP адреса може да ви помогне, исто така да влезете во некои веб страни од земјите доколку се забранети некои веб страни (така се менува со посебен софтвер од официјалните локални IP во IP на друга држава - и може да се видат веб страни кои се локално забрането).

Промена на IP адреса создава тешкотија за другите да ве пронајдат и може да подесите повеќе локации: престојувате пример во Германија, но се претставувате со ваша IP адреса како да сте во Канада, Нигерија, Италија и Романија.

Она што исто така може да се користи е шифрирана комуникација - преку e-mail, како и со телефонски повици. Не постои начин да сте апсолутно заштитени од комуникациски надзор, но новинарите мора да направат напор колку што е можно за да се избегнат безбедносни проблеми.

Дигитална безбедност

Како што покажа случајот со Сноуден, дигиталниот надзор стана вистинска грижа за граѓанското општество. Новинарите особено можат да бидат таргетирани од страна на националните и меѓународните власти или хакери. Откако се нагласи важноста на личната безбедност, ние сега ќе се фокусираме на дигиталната безбедност, техниките и протоколите кои треба новинарите да ги усвојат со цел да се избегне нивните информации, нивните извори и самите себе да се доведат во ризик.

Бидете свесни дека може да бидете потенцијална цел на дигитален надзор, особено ако истражувате чувствителни теми како што се:

- Терористички акти и / или луѓе или организации поврзани со нив;
- Организиран криминални активности (на пример, дрога и шверцот со оружје, перењето пари, трговијата со луѓе и сл.);
- Геополитички прашања (т.е. конфликтни области како Израел/Палестина, Украина, Исламска држава Ирак, Сирија и др.);
- Случаи со потенцијал за воени злосторства.

Во овој случај, некој би можел да се обиде да ви инсталира софтвер или хардвер на вашиот компјутер, кој тешко може да се открие, со цел кога ќе се логирате сите ваши активности (тастатурата, сликите од екранот, можно е дури и да се користи вашиот компјутер за снимање на она што се случува во собата преку употреба на внатрешниот микрофон или видео камера). Очигледно, сите овие активности може да се вршат преку телефоните како и преку лаптоп компјутерите. Паметните телефони се најранливите и најопасното орудие за користење, бидејќи тоа може да открие:

- Интернет комуникација (луѓе со кои зборувате и содржината на вашите разговори);
- Телефонска комуникација (луѓе со кои зборувате и содржината на вашите разговори);
- Локација (вашата физичка локација).

Како да известувате/Практични совети и активности

Првото нешто што треба да направите е оценка на ресурси кои треба да се заштитат:

Извори; соработници; податоци; комуникација; себе;

Тогаш мора да се одлучите за начинот на однесување што ќе придонесе да се избегне или да се намали влијанието на дигиталниот надзор;

Анонимноста е клучот. Колку повеќе сте анонимни толку подобро ќе можете да се движите и да сте побезбедни. Затоа мора да научите да ги користите сите алатки со кои ќе се подобри вашата невидливост;

Еден добар начин да го сторите тоа, е да се користи човечки и дигитални прокси (проху), што значи дека вашата идентификација мора да се избегнува по секоја цена. На пример, ако треба да се купи компјутер за безбедна комуникација не е мудро да го купите за себе (особено на интернет со користење на кредитна картичка). Многу е подобро ако сите алатки што треба да ги купите може да бидат купени од страна на прокси лице на кое му верувате и кое не е поврзано со вас;

Дигитален прокси е хардвер или софтвер кој ја крие IP адресата на вашиот компјутер (која може да биде поврзана со вашиот идентитет) и шифрирање на податоците кои сте ги испратите по e-mail или друг софтвер на комуникација);

Затоа, мора да се користат различни алатки поврзани со нивото на закана: нивото на закана; алатки.

Ниска: Firewalls, напреден антивирус, VPN (виртуелни приватни мрежи) Rootkit и тројански скенери, TrueCrypt / BitLocker, услуги за безбедна пошта. Најдобро е да користите Linux, Apple како втор избор, Windows како последен ресурс.

Средна: live distro: Tails, Whonix, TrueCrypt, Protonmail. Одделен USB хард диск.

Висока: Посебен компјутер, кој мора да го имате постојано со вас (со цел да се избегне хардверски упад), livedistro, пошта Енкрипција Користење на GPG, Шифрирана USB со сите клучни податоци и клучни зборови. OTR или Cryptocat за жива комуникации, TOR + крај до крај енкрипција.

(Извор: Европски институт e-learningmoduls: Истражувачко новинарство, 2014)

Пример: Reščanik веб-сајт (rescanik.net) во Србија се најде под хакерски напад на неколку наврати во 2014 година. Мултимедијалниот портал се соочи со тешки DOS напади веднаш по објавување на статии, откривајќи дека докторските тези/дипломи на некои водечки личности во Србија биле плагијат.

Многу добар водич за дигитална безбедност е книгата за безбедност во-а-кутија (Security in-a-box), која е развиена од страна на Tactical Technology Collective и Front Line. Тоа е бесплатно онлајн издание на securityinabox.org на различни јазици (англиски, германски, турски, руски, италијански, шпански и многу други јазици).

Книгата ги опфаќа следните теми: Како да го заштитите вашиот компјутер од малициозен софтвер и хакери. Како да ги заштитите вашите податоци од физички закани. Како да се создадат и да се одржуваат безбедни лозинки. Како да се заштитиме на чувствителни датотеки на вашиот компјутер, Како да се опорави загуба на информации, како да се уништат чувствителни информации, како да ја одржите вашата интернет комуникација приватна, како да останете анонимен и да се обиколи цензурата на интернет.

Во воведот на оваа книга се вели: *“Застапниците се повеќе од загрижени за својата дигитална безбедност, и тоа со добра причина. Додека компјутерите и интернетот може да бидат исклучително моќни алатки за застапување, тие, исто така, изложуваат групи (кои веќе може да бидат прилично ранливи) на новите ризици. Како што се повеќе новинари се залагаат да се потпираат на дигиталната технологија за да ги постигнат своите теренски обврски, собирање податоци, дизајн на информации, цели за комуникација и мобилизација, овие ризици станала поголеми. Ако сте поборник кој се фокусира на чувствителни прашања, или работите тесно со таквите луѓе, тогаш сте најверојатно искусни (или сте слушнале приказни) за дигиталната безбедност и заканите за приватност. Компјутерите и резервните дискови кои беа конфискувани, лозинките кои мистериозно се сменети, локалните веб-сајтови кои се пробиени или се преоптоварени со малициозен интернет сообраќај, странски веб-сајтови кон кои не може повеќе да се пристапи и пораки кои се чини дека се фалсификувани, блокирани, изменети или прочитани од некој друг. Овие се вистински приказни, и многу од нив се поставени во средина која ги прави работите уште полоши, во која компјутерските оперативни системи се често застарени, софтвер кој често е пиратски и вирусите се шират неконтролирано.“*

Дел 5:

Општи совети

Заштита на една медиумска компанија од терористички/криминален напад

Професионален новинар и медиум може да биде цел на закана или напад, исто така, кога работат далеку од зоната на конфликтот. Медиумите во “мирни земји”, исто така, биле цел на терористички или криминални напади или напади за време на демонстрациите. Некои општи совети за медиумите:

1. Организирајте безбедносна проверка за сите лица кои доаѓаат во вашата редакција / канцеларија. Тоа не мора секогаш да биде скапа проверка - тоа би можело да биде безбедносна камера поставена на предниот дел на вратата и редовна проверка кој влегува во канцелариите. Не отворајте ја вратата на непознати лица. Имајте посебна соба за состаноци надвор од обезбедената област. Организирајте состаноци со непознати лица и непознати извори надвор од компанијата и тоа на јавно место, како на пример во кафе бар.

2. Бидете внимателни при отворање на пакети и писма кои што ги добивате. Писмо - бомба секогаш може да биде испратено до медиумите - тоа може да се направи од аматер но сепак да биде опасно и да убие. Бомбата може да биде маскирана како честитка, во писмо или пакет. Книга или некои документи кои се испратени секогаш може да содржат експлозивна направа. Во повеќето случаи, овие пратки содржат пластични експлозиви. Но, исто така, нормално писмо може да се користи за напад со антракс или некоја друга форма на био-оружје. Освен тоа, секогаш постои опасност од добивање на радиоактивен пакет. Мерење на радиоактивноста на секоја пратка/пакет испратен до редакцијата може да биде многу корисно. На пример, писма кои содржат антраксни спори беа испратени до неколку медиуми и политичарите во САД во 2001 година, при што загинаа пет лица, а се инфицираа 17. Доколку имате какво било сомневање за писмото – контактирајте ја полицијата за помош.

3. Сфатете ја секоја закана сериозно – информирајте ја полицијата во врска со заканата. Добро е, исто така, да ја информирате јавноста, домашните новинарски здруженија и организациите кои се бават со слободата на медиумите и групите за заштита на човековите права, како и меѓународните организации за слободата на

печатот и човековите права, како СЕЕМО - но, исто така, други организации како ОБСЕ, Советот на Европа и др.

4. Средба со непознато лице / извор надвор од канцеларијата секогаш треба да биде проследено со присутност од двајца новинари. Еден новинар треба да се сретне со својот извор, а колегата треба да е блиску на зборното место и да ја следи состојбата - и ако е потребно да биде во состојба да се јави во полиција.

5. Ако е можно имајте систем за автоматско снимање на сите примени телефонски повици.

6. Зачувај ги сите примени пораки и дајте можност на еден колега да може да има пристап до овие пораки во вонредна ситуација.

7. Ако некој од вашите извештаи во медиумите предизвика негативна реакција од страна на група или поединец, контактирајте ги меѓународните организации на слободата на печатот, домашни новинарски здруженија и полицијата за совет.

8. Поддржете ги медиумите во знак на солидарност - ако било кој медиум што го знаете има проблем – известете за случајот. Копирајте детали за известувањето/слики/карикури кои биле претходно нападнати како проблематични и помогнете на медиумите со дистрибуција на информации во врска со случајот.

9. Ако имате чувство дека извештајот може да предизвика опасни реакции, на пример, со локални криминални групи, организирајте го објавувањето на извештајот, во соработка со медиум надвор од вашата земја. Странските медиуми прво треба да ја објават приказната, а вие треба да ги цитирате медиумите како извор. Ова може да помогне во заштитата на вашиот персонал од закани. Криминалците, се разбира, исто така, имаат добра прекугранична соработка, но во повеќето случаи локална криминална група полесно се заканувана еден локален новинар отколку на еден странски медиум.

Заштита од разузнавачката служба

Новинарите се многу често мета на следењето од разузнавачката служба. Во секоја земја имаме неколку активни домашни служби за разузнавање (граѓански, воени, посебно од институции како што се Министерството за надворешни работи) и различни од странство. Дел од странските агенции се активни во текот на дипломатските мисии, дел се директно вклучени во земјата преку својот персонал, во некои земји и ние имаме официјални претставништва на странски разузнавачки агенции и полициски институции.

1. Размислете детално, кога ќе го користите вашиот мобилен телефон или компјутер / лаптоп. За работи што треба да се заштитени од „други очи“ употребувајте секогаш друг лаптоп / компјутер без интернет поврзување (без W-lan врска).

2. Грижете се дека секој USB стик - исто така нов - да има специјален „шпион софтвер“. Слични софтвери, исто така, може да се инсталираат на CD / DVD и други уреди.

3. Ако како новинар сте контактирани од страна на разузнавачките служби, член на персоналот или полициски службеник или некој друг државен претставник на „информативен разговор“ или со „понуѓа за соработка“ преку медиумите информирајте ја јавноста што направил државниот претставник. Ако мислите дека на состанокот, претставникот може да ви помогне во добивање на некои корисни информации - не заборавајте дека сте новинар; тоа значи дека можете да го користите секој извор кој го имате - но никогаш не треба да ги доставите вашите информации до државните претставници. Особено не информации кои би можеле да се користат за да се уништи животот на еден човек. Сретнете се со државниот претставник на јавно место; ако е можно да има еден колега во непосредна близина кој ќе ја набљудува средбата. Никогаш не прифаќајте било каква исплата, никогаш не ставајте потпис на секој документ. Никогаш не прифаќајте да работите во согласност со желбата на државниот претставник. Вие секогаш треба да останете независен и за време на состанокот со државниот службеник треба да ја „контролирате“ средбата - не му давајте шанса на државниот службеник да започне да ја контролира вашата работа и живот.

4. Доколку патувате - ве молиме знајте дека во секоја хотелска соба може да има мала камера. Денес тоа е многу лесно, да се инсталира камера во хотелска соба.

5. Не оставајте документи и лаптоп во вашата хотелска соба, дури ни на 5 минути, без разлика и да одите само на прием. Ова може да се искористи од страна на разузнавачките служби или на член на персоналот за да го копираат она што го имате.

6. Ако имате средба - без разлика дали во сала за состаноци или на јавно место (ресторан, кафе), на секое место може да бидете набљудуван - тоа може да биде од лице кое седи на маса до вас, но исто така и преку камера / микрофон. Новата генерација на мобилни телефони нудат можност за лесно користење на камера или аудио рекордери - така што секој телефонски разговор може да се следи - понекогаш и од ваш колега.

7. Хотелски сеф во повеќето случаи е многу лесно да се отвори. Не оставајте било кој важен документ во хотелски сеф.

8. Вашиот лаптоп и мобилен телефон секогаш треба да бидат заштитени со лозинка. Тоа не е гаранција за заштита од државните органи како и оние кои работат во разузнавачка служба или некои криминалци, но барем тоа ќе предизвика потреба од дополнително време на лицата кои сакаат да ги преземат информациите од вас.

9. Користете софтвер кој ги менува вашите IP-адреси.

10. Ако е потребно, користете различни телефонски броеви и телефони во вашата работа.

Дополнителни совети

1. Ако патувате во странство имајте ако е можно (ако е во согласност со законите на вашата земја) два пасоши со вас. Имајте еден со вас а другиот чувајте го на безбедно место.
2. Ако одите на демонстрации никогаш не носите оригинален важен документ со вас - земете ако е можно копија, и оставете го документот дома / во канцеларијата / во хотел или на друго место каде што престојувате. Ако сте надвор од вашата дневно / работно место, чувајте ги овие работи во сефот, кој припаѓа на рецепцијата на хотелот или изнајмите сеф во банка за време на вашиот престој за да ги обезбедите вашите важни документи. Или ако имате контакт со локалните медиуми – чувајте ги сите важни документи кои ги имате во канцеларија на вашиот колега.
3. Чувајте копија од сите документи ќе ги понесете со вас дома и ако е можно во редакцијата. Во случај на вонредна состојба може лесно да се добие копија преку факс или скенирани преку е-мејл. Ако е можно чувајте скенирани копии од вашите важни документи на интернет сервер/е-mail серверот, така што ќе може да пристапите до овие документи лесно. Но, не заборавате дека криминалците / разузнавачки служби / хакерите, исто така, може да имаат пристап до овие копии ако се поставени онлајн.
4. Имајте секогаш меѓународна новинарска картичка со вас. Ова картички се издаваат од Федерацијата на новинари и од СЕЕМО. Исто така имате со вас прес-картичка издадена од вашата медиумска куќа или локалното новинарско здружение.
5. Никогаш не користете униформи на полицијата, војската или друга државна институција, кога работите како новинар.
6. Во некои ситуации, добро е да се има јасна назнака дека работите како новинар со „ПРЕС“ налепница на вашиот автомобил, но понекогаш тоа не е добро во зависност од политичките и криминални состојби на подрачјето / земјата која ќе ја посетите.
7. Не покажувајте во живо слики од полицијата во случај на земање заложници или обид за самоубиство. Избегнувајте сензационална покриеност на самоубиства, земање заложници, војна, терористички напади или кривични дела. Начинот на извештаите на медиумите може да влијаат на луѓето да ги поsegнат по своите сопствени животи, да иницираат терористички или криминални активности - феномен кој се нарекува „Зараза“ Секогаш треба да се презентираат фактите.
8. Никогаш не го објавувате името или идентификацијата на било кој начин, на жртвата или на сторителот на кривичното дело, освен ако тоа лице не излегува само во јавност и сака да се идентификува сам/а.

9. Не користите само-цензура. Зборувајте за проблемот / случајот каде што има примери на само-цензурата со вашите колеги, информирајте ги новинарските здруженија и другите организации за слободата на печатот.

10. Ако известувате под посебни услови - како новинар од воени зони од една страна или работите како внатрешен новинар (известувате во прилог на воените единици кои се вклучени во вооружени конфликти) или известувате од полициската активност со полициски тим, мора да се овие информации јасни во извештаите - читателите/слушателите/гледачите мора да знаат дека вашиот извештај е изготвен под посебни услови и со некоја форма на цензура. Не заборавајте дека со ова известување може да бидете полесно цел на нападот.

11. Ако сте принудени да ја напуштите земјата поради безбедносни причини, контактирајте ги странските дипломатски претставници (амбасади) за помош. Ако добивате смртни закани и немате заштита во вашата земја, ве молиме контактирајте со странските дипломатски претставници, меѓународни организации за слободата на печатот и новинарските здруженија, ОБСЕ, Советот на Европа, исто така, можат да придонесат за можноста да се добие „новинарски азил“ во странство. Оставањето на земјата во итен случај за неколку месеци често може да го заштити животот на новинарите. Неказнување, што значи ослободување од казна или бегство од казна и неуспехот да се донесат сторителите на повреди на законот пред правдата, е многу честа појава во земји со висок степен на корупција или во земји во која припадници на безбедносните сили, полицијата, војската или на разузнавачките служби кои се заштитени со посебни надлежности или имунитети во кривична, граѓанска, управна или дисциплинска постапка.

12. Проверете го правниот систем на земјата каде што работите; ако работите во странство, проверете ги локалните закони и прописи. Заштита на новинарите и безбедноста на новинарите не секогаш е дадена со закон. Полицијата не секогаш ги штити новинарите кои се нападнати. Проверете дали има некои законски прописи кои може да се користат против вас. Проверете дали државните органи во земјата каде што работите ја почитуваат доверливоста на новинарските извори. Проверете какви се законските прописи за клевета, и навреда, особено на клевета, но исто така и на законската регулатива за пристап до информациите и заштита на приватноста. Многу често државната безбедност и законите за анти-тероризам ја прават работата на новинарот тешка. Новинарот мора да има пристап до официјалните лица, владините портпароли, јавни настани и конференции за јавноста, без дискриминација, но многу често тоа не е случај.

13. Работењето како новинар, дури и во „нормални услови“ може да предизвика опасност која може да се случи. Заштитете го вашето семејство и себе си пред заканата да се случи. Вашето семејство или пријателите може да биде цел на закана, поради вашата работа. Не објавувајте во јавноста или на социјалните медиуми детали за вашата домашна адреса, членовите на семејството (посебно децата), пријателите. Избегнувајте приватни детали и приватни фотографии на социјалните

медиуми како што се Фејсбук, Твитер или линкдин. Не го објавувајте во јавноста, ако е можно, вашиот роденден (на пример можете да напишете ноември 1950 година, но не и денот). Кога ќе ги дадете на некој вашите контакти, давајте секогаш адреса и телефон на вашата редакција но не и приватна адреса или телефон.

14. Новинарите кои редовно работат во услови под постојана закана или известуваат од воени зони се повеќе изложени на ризик од пост трауматски стресни нарушувања (ПТСН). Според различни студии и до 30-40 проценти од воените новинари може да страдаат од ПТСН во текот на нивните животи. Повеќе информации за ПТСН е Центарот за новинарство и за траума, проект на Универзитетот Колумбија, Факултетот за новинарство. Центарот е посветен на информирање, иновација и етичко новинарско известување за насилство, конфликт и трагедија. Повеќе за ПТСН има во Упатството за организации чии вработени работат од високо ризични средини: <http://www.ukpts.co.uk/site/assets/UKPTS-Guidance-Document-120614.pdf>

Дел 6:

Дополнителни документи/ Дополнителни публикации

1. Акциски план на ОН за безбедност на новинарите и за прашања за неказнивоста:

<http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/safety-of-journalists/un-plan-of-action/>.

Овој план беше одобрен од Одборот на извршни директори на ОН на 12 април 2012. Планот беше изготвен за време на Првиот Интер-агенциски состанок на ОН за ова прашање, свикан од страна на генералниот директор на УНЕСКО, на барање на Меѓувладиниот совет на Меѓународната програма за развој на комуникација (IPDC). Резолуцијата на Генералното собрание на ОН за безбедност на новинарите и за прашањето за неказнивоста беше усвоена на 18 декември, 2013 година.

2. Решение за безбедност на новинарите и за прашањето за неказнивоста од 2013 година

<http://www.mfa.gr/missionsabroad/images/stories/missions/un/journalists.pdf>

3. Водич за безбедност на новинарите ОБСЕ <http://www.osce.org/fom/85777>

4. Совет за човекови права - за безбедноста на новинарите

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/27/L.7

5. Водич за новинарска безбедност на „CPJ“ <https://cpj.org/reports/2012/04/journalist-security-guide.php>

6. Безбедност на информациите на новинарот од страна на Центарот за истражувачко новинарство <http://www.tcij.org/resources/handbooks/infosec>

7. УНЕСКО - безбедност на новинарите

<http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/safety-of-journalists/>

8. Извештај за дигиталната и мобилната безбедност на новинарите и блогерите од Мексико

<https://freedomhouse.org/sites/default/files/Digital%20and%20Mobile%20Security%20for%20Mexican%20Journalists%20and%20Bloggers.pdf>

9. Дигитална безбедност и новинарите од „Internews“ Центарот за иновации и учење
http://www.internews.org/sites/default/files/resources/Internews_PK_Secure_Journalist_2012-08.pdf

10. Безбедност за новинари: <https://source.opennews.org/en-US/learning/security-journalists-part-two-threat-modeling/>

11. Мапирање, дигитална и мобилна сигурност за новинарите и блогерите
<http://www.icfj.org/our-work/mapping-digital-and-mobile-security-journalists-and-bloggers>

12. Online безбедност за новинарите: Никогаш не претпоставувај дека си сигурен
<http://onlinejournalismblog.com/2013/02/06/online-security-for-journalists-never-assume-youre-secure/>

13. Информативна платформа за иновации <http://www.ipinewsinnovation.org/>

14. Напредна дигитална безбедност за новинари
<http://www.kbridge.org/en/advanced-digital-security-for-journalists/>

Дел 7:

Совети од земјите

Не постои земја без некоја форма на притисок врз новинарите - во секоја од нив има некаков вид на притисок врз безбедноста на новинарите. Притисокот може да биде преку законски прописи или непосредно од лице или група (бизнисмени, криминалци, мафијата, компании, религиозни групи, затворските службеници, полицајци, разузнавачка служба, политичари и други јавни личности, но, исто така, од страна на непознати поединец - првиот сосед, кој не е задоволен со фактот дека новинарот известува за некој случај).

Контакти во случај на вонредна состојба:

Во случај на опасност / напад на новинар треба да се јават:

Локална новинарска асоцијација:
Здружение на новинарите на Македонија (ЗНМ)
Градски сид, блок 13 1000 Скопје, Македонија
Тел: 00389 (02) 3298-139
Факс: 00389 (02) 3116-447
Е-пошта: contact@znm.org.mk

Дополнителни важни локални организации за слободата на печатот:
Самостоен синдикат на новинарите на Македонија (ССНМ) www.ssnm.org.mk
Македонски институт за медиуми (МИМ) www.mim.org.mk
Совет за етика во медиумите во Македонија (СЕММ) www.semm.org.mk
Центар за развој на медиуми (ЦРМ) www.crm.org.mk

Полиција:
Телефон: 192
Министерство за внатрешни работи
<http://http://www.mvr.gov.mk/>

Правни експерти / адвокати:
Филип Медарски
Адреса: Васил Главинов 3/1-1, Скопје
Телефон: 02 6133645

Адвокатска комора на Македонија
Адреса: Даме Груев бр. 3, 1000 Скопје, Македонија
Телефон: +389 2 3165 409
Факс: +389 2 3212 452

Други важни контакти:

Канцеларија на Претставникот на ОБСЕ за слобода на медиумите
Wallnerstrasse 6
1010 Виена, Австрија
Канцеларија: 43 1 514 36 6800
Факс: +43 1 514 36 6802
pm-fom@osce.org

Медиумска организација на Југоисточна Европа (СЕЕМО)
www.seemo.org
info@seemo.org

IFEX https://www.ifex.org/our_network/. IFEX е создадена во 1992 година во Монтреал, Канада, кога водечки организации за слободата за изразување се собраа да создадат механизам за брзо изложување на повреди на слободата на изразување во целиот свет.

Европол
<https://www.europol.europa.eu/>

Интерпол
<https://www.europol.europa.eu/>

Медиумска поддршка
<http://www.mediasupport.org>

Меѓународниот институт за безбедност Вести (INSI)
<http://www.newssafety.org/home>

Белешки за авторите

Радомир Личина

Уредник, *Данас*, Србија

Радомир Личина е еден од основачите и сопствениците на *Данас*, независен и политички дневник ден од Белград, Србија. Тој има повеќе од четириесет и пет години новинарско искуство во весници од поранешна Југославија (*Борба* и *Наша Борба*) во Србија. Како новинар и уредник, што известувал од различни европски земји, Јужна Азија и земјите од Блискиот Исток како и САД. Покрај неговата работа во српските медиуми, тој придонесе за бројни извештаи, коментари, анализи и интервјуа во различни медиуми во регионот и во светот и учествуваше во голем број на регионални и меѓународни настани и форуми кои се занимаваат со слободата на печатот и соработка на медиумските работници. Тој ја иницираше заедно со Оливер Вујовиќ Медиумската организација на Југоисточна Европа, СЕЕМО и е еден од основачите на СЕЕМО.

Саша Лековиќ

Хонорарен новинар и тренер, Хрватска

Саша Лековиќ е професионален новинар од 1979 година. Од 2003 година тој е хонорарен новинар, ја води невладината, непрофитна организација Центар за истражувачко новинарство/ИЈС (www.cin-ijc.com), со седиште во Загреб (Хрватска), и активен е во цела Југоисточна Европа. Како новинар и уредник/ментор на лиценцирани истражувачки новинари, обучувал, предавал и работел со стотици новинари и студенти по новинарство, најмногу во земјите од Југоисточна Европа, како и во Ерменија и Нигерија. Г-дин Лековиќ предава истражувачко новинарство на студенти во Верн (Загреб) и на Факултетот за медиуми и комуникации при Универзитетот Сингидунум (Белград, Србија). Тој е, исто така, советник во Медиумската организација на Југоисточна Европа, СЕЕМО.

Георгиос (Јоргос) Пападакис

Новинар, Грција

Георгиос (Јоргос) Пападакис ја започна својата новинарска кариера во *Антиена ТВ* и *Радио* во Солун, Грција. Неговите подоцна професионални задачи вклучуваа работа во различни земји за голем број грчки, регионални и меѓународни медиуми

како весниците *Express* и *Елефтеротипија*, македонскиот портал за вести MKD.mk, новинската агенција *Eurolang* и многу повеќе. Тој во моментот е директор за комуникации на *Европската слободна алијанса* (www.efa.org) и колумнист за малцинскиот весник *Нова Зора* (македонски) и *Trakyanin Sesi* (турски) во Грција. Неговата кариера во комуникациите, исто така, вклучува работи како портпарол на УНДП, приватни компании во Грција и во странство, повеќе ангажмани во односите со јавноста и работодавни позиции. Тој исто така, е член на СЕЕМО одборот и специјален советник на генералниот секретар на СЕЕМО за малцинските медиуми.

Слаѓана Матејевиќ

Работи од 2000 година на различни проекти со СЕЕМО.

